

یعنی روز سه شنبه که برای قوانین بود عوض بودجه قراردادیم لکن روز سه شنبه همان ترتیبی که آقای تدین پیشنهاد فرمودند باید دستور معین شود.

یکی دیگر اینکه آقایان میفرمایند بودجه ۰ بودجه بنده عرض میکنم بودجه درست هست ولی آقایان : بودجه یعنی دخل و خرج با هم شامی خرج را تصویب می کنید آخر فکر دخل را هم بکنید . لایحه گل سرخ الان مدتی است که معطل مانده آخر آن هم دخل است چرا آن را تصویب نمی فرمایند :

آخر يك نفر از آقایان هم تقاضا کنند که این لایحه جزو دستور بشود که روز سه شنبه قبل از تنفس در بودجه مذاکره بشود و بعد از تنفس در لایحه گل سرخ تا اینکه اقلاً در این دوره چهارم يك قدمی هم برای عایدات مملکت برداشته باشیم .

رئیس - بالفعل از موضوع مذاکرات روز سه شنبه سخنی رانده میشود

آقای کازرونی (اجازه)
آقا میرزا علی کازرونی - بنده يك سوآلی از وزارت داخله داشتم .
رئیس - آقای شیخ الاسلام اصفهانی

(اجازه)
شیخ الاسلام - يك اشتباهی در خصوص حقوق کمال الوزراء شده بود .
رئیس - موضوع دستور مطرح است .

شیخ الاسلام - چون بنده شنیده ام ایشان از مأمورین قدیمی بوده اند تقاضا میکنم تاکید بشود این لایحه را زودتر به مجلس بفرستند .

رئیس - در دست و حرفی نیست؟ (اظهاری نشد)

رئیس - آقای مستشار السلطنه ده روزه اجازه مرخصی خواسته اند کمسیون هم تصویب کرده باید رای گرفته شود (رایورث کمسیون عریاضیه شرح ذیل قرائت شد)

کمسیون عریاض و مرخصی از تاریخ ۲۶ شهر جمیدی الاولی لغایت ده روز اجازه مرخصی به آقای مستشار السلطنه نماینده محترم بروجرد را تصویب مینماید رفعة الدوله مخبر کمسیون عریاض و مرخصی

رئیس - آقایان اینکه تصویب می کنند قیام نمایند .
(اکثر نمایندگان قیام نمودند)
رئیس - تصویب شد .
(مجلس سه ربع ساعت بعد از ظهر ختم شد)
رئیس مجلس موتمن الملک

جلسه ۲۰۹
صورت مشروح مجلسین
یوم سه شنبه بیست و پنجم
جلدی ۱۳۰۱ برابر بیست و هشتم جمادی الثانیه ۱۳۴۱

مجلس دوساعت قبل از ظهر بریاست آقای موتمن الملک تشکیل گردید صورت جلسه یوم یکشنبه بیست و سوم جدی را آقای امیر ناصر قرائت نمودند .
رئیس - آقای حائریزاده (اجازه)

حائریزاده - در جلسه قبل بنده تقاضا کردم لایحه الغاء مالیات سرشماری جزو دستور شود و در صورت جلسه ذکر آن نشده است

رئیس - دیگر ایرادی نیست؟ بودجه وزارت داخله مطرح است . مذاکرات در کلیات است

حائری زاده - بنده در دستور عرضی دارم .
رئیس - بفرمائید

حائریزاده - اگر مجلس صلاح بداند لایحه الغاء مالیات سر شماری جزو دستور شود .

رئیس - اگر الغاء مالیات سرشماری مطرح شود پس از مدتی که وقت مجلس تلف شد بعد گفته میشود که بر رئیس کل مالیه مراجعه شود . آقای حائریزاده (اجازه)

حائریزاده - بنده در موقعی که بودجه های اعتباری ب مجلس آمد عرض کردم باید مشاغل دولتی را بیک طرز صحیحی بین وزارت خانه ها تقسیم کنیم و نظیرمان این نباشد که برای اشخاص کار تهیه کنیم .

وزارت مالیه تکلیفش معلوم است که باید بودجه وزارت خاها را تهیه کند و مالیات مملکت را جمع کند وزارت امور خارجه هم تکلیفش معلوم است باید از سیاست مملکت در خارج دفاع کند وزارت عدلیه و معارف هم کارشان معلوم است ولی وزارت داخله من نمی دانم کارش چیست اگر انتظامات داخله و امنیت مملکت را عهده دار است در این بودجه که نگاه میکنم می بینم امنیه جزو وزارت جنگ است و وزارت جنگ امروزه دو دسته اشخاص مسلح دارد يك دسته قراولی باسم امنیه و يك دسته برای دفع دستجات قویه باسم قشون و واقعاً وزارت داخله با این بودجه سنگین جز اینکه مأمورینش برای سایر ادارات اشکال تراشی کنند فایده دیگری ندارد بنده وقتی که در کمسیون عریاض بودم هر روزی می دیدم که از عدلیه و ولایات شکایاتی میرسد و تمام از مأمورین وزارت داخله بود در امور حقوقی دخالت میکنند و حقیقتاً وقتی که در هر نقطه يك مأمور برای

جمع آوری مالیات می رود و مأمورین وزارت جنگ هم انتظامات را عهده دار هستند و مأمورین عدلیه امور قضائی را رسیدگی می کنند دیگر بودجه باین سنگینی برای وزارت داخله لازم نیست و بعقیده بنده اگر بودجه وزارت داخله را بعدلیه اختصاص دهیم که در قراءت و قصاب کوچک هم صلحیه تشکیل شود که بامور مردم رسیدگی شود البته بهتر است مثلاً امروز از نشت و نشاء شکایت میشود که ما مأمور دولتی نداریم و این شکایات برای این است که وقتی کشمشکس یاز دو خوردی بین مردم اتفاق می افتد و کسی نیست که بحقوق آنها رسیدگی کند اگر يك صلحیه در آنجا باشد که بحقوق مردم رسیدگی کند خیلی خوب است و رفع شکایات اهالی هم میشود

بهر جهت در ولایات فقط فقط نماینده وزارت داخله است که مانع از اجرای قانون است و من اصلاً باین تشکیلات مخالفم اگر چه مطالب خود مرا سابقاً بعرض آقایان رسانیده بودم

ولی چون می بینم مطالب زود از نظر آقایان محوم میشود لذا مجبور شدم که تکرار کنم و اگر مجلس لازم بداند که مأمورین مخصوصی بنام وزارت داخله که شغل آنها بر من معلوم نیست بولایات بفرستند من هر چه فکر میکنم جز برای اداره کردن بلدیة کار دیگری را بعهده آنها نمی بینم ولی در این بودجه هم هر چه نگاه کردم اسمی از بلدیة ندیدم درسته بیچی نیل در کابینه آقای مشیرالدوله صورتی از بلدیة ها ولایات طبع و توزیع شد و پولی هم بجهت بلدیة های ولایات پیش بینی شده بود ولی در این بودجه هیچ اسمی از آن برده نشده است .

اگر این مأمورین برای اداره کردن نظمیة بلدیة ولایات میروند وقتی که اصلاً بلدیة و نظمیة در اغلب ولایات نیست این اجراء فرع زائد بر اصل میشود

فقط طهران و یکی دو جای دیگر است که بلدیة و نظمیة دارد آنهم حالشان معلوم است و اگر بگوئیم این مأمورین میروند که در ولایات نظمیة و بلدیة تأسیس کنند آ وقت در این قانون بیک اصول ممتازة قائل شده ایم .

من می بینم این قانون برای حکومت طهران حتی مخارج سوخت را هم نوشته اند ولی در ولایات و نقاط مهم اصلاً نماینده نداریم در خلیج فارس با جزائر فهمی که در آنجا هست حقیقتاً اگر وزارت داخله عهده دار بلدیة و نظمیة آنجا است خوب است يك نماینده برای آنجا بفرستند يك صورتی از بحرین بتوسط نماینده بنادر که نماینده بحرین هم هست رسیده بود و يك صورتی از اوضاع بلدی آنجا نوشته بود و قریب شصت هزار نفر را صورت داده بودند که جمعیت آنجا است خوب بود دولت يك نفر

نماینده برای آنجا معین میکرد من هر چه در این بودجه نگاه کردم اسمی از بحرین ندیدم همینطور سایر بنادر بیکه ما داریم باندازه یکی از بلوک شیریار هم رعایت آنجاها را نکرده اند و در حقیقت مطابق این بودجه برای اشخاص کار پیدا کرده ایم بیکه از رجال قدیم مملکت که اغلب آنها شاید سواد فارسی هم ندارند بنام مأمورین وزارت داخله يك حقوق های هنگفتی برای آنها معین کرده اند و من باین ترتیب مخالفم

اقبال السلطان مخبر کمسیون بودجه آقای حائری زاده در مواقع مختلفه در همین مقدس مکرر این اعتراض را فرمودند و اساساً قصد و غرضی با وزارت داخله ندارند فقط میخواهند بدانند شغل وزارت داخله چیست؟ و تصور میکنم غیر از این مقصودی نداشته باشند آنچه که بنده میدانم شغل وزارت خارجه مأمور حفظ سیاست خارجی مملکت است وزارت داخله هم مأمور حفظ سیاست داخلی مملکت است در ولایات و ایالات البته نظمیة هست و نظمیة مأمور حفظ امنیت و انتظام حوزه ایست که با وسریده میشود و بلدیة هم هست که مأمور است ارزاق را تهیه کند و حاکم و والی وظیفه اش این است که مواظب باشد در میان عشایر اختلافاتی که پیدا می شود بین آنها را بطور مسالمت و نصیحت صلح دهد زیرا اگر بنا باشد بین آنها را بقوه قشون صلح دهند البته از طرفین کشتار خواهد شد و این ترتیب هم بضرر مملکت خواهد بود و اینکار وظیفه حکومت است که بین آنها را بصیحت و مسالمت صلح دهد و این سیاست را بهیچ وجه بدست قشون نمی توان فیصل داد .

زیرا قشون باید همیشه به قوه سرنیزه حرف بزند و اگر بنا باشد بصیحت بخواند این کار را فیصل دهد اهمیت آن در انظار کاسته خواهد شد .

مأمورین وزارت داخله همیشه باید به نصیحت بآنها مذاکره کرده و آنها را بقوای نظامی تهدید کنند تا نتایج مطلوبه را بدست آورد و شاید در این موضوع آقای منصور الملک توضیحات بیشتری بدهند اما اینکه فرمودید چرا بلدیة های ولایات را جزو این بودجه ننوشته اند عرض میکنم از ابتداء هیچ معمول نبوده است که بودجه های بلدیة جزو بودجه وزارت داخله ب مجلس بیاید .

رئیس - آقای زنجانی (اجازه)
آقای شیخ ابراهیم زنجانی - آقایان مرخص می فرمایند من از بودجه چند مطلب اساسی عرض کنم اگر چه این عریاض که عرض میکنم عجالتاً برای این بودجه چندان بکار نخواهد خورد .
زیرا ده ماه است از موقع این بودجه

گذشته و دوماه دیگر بیشتر باقی نمانده است و این عرایضی که عرض میکنم برای بودجه هائی است که بعد به مجلس می آید البته آقایان بهتر از من می دانند ولی برای اینکه تذکر داده باشم عرض میکنم مخالفت یا موافقت در بودجه از چند مرتبه است.

اولا تشکیل است ما می خواهیم طرز تشکیل را در ضمن بودجه تصویب کنیم و حال آنکه تشکیلات وزارت خانهها قانونی است و باید از روی دلائل ثابت شود که فلان وزارت خانه باید چند اداره داشته باشد هر يك از ادارات چند دائره و چند شعبه داشته باشد.

هر کدام از ادارات اجزاء آن چقدر باشد شرایط اعضاء چیست حقوق اعضاء چقدر است تمام اینها باید در تشکیلات معلوم شود در سایر ممالک معزز کرده اند که هر وزارت خانه چند اداره و هر اداره چند دائره و هر دائره چند شعبه داشته باشد و موافق قانون استخدام حقوق همه را تعیین کرده اند ولی در مملکت ما هیچ اساسی در بین نیست و بدون دلیل برای هر اداره شعب مختلف و برای هر کدام اعضاء بطور اختلاف تعیین کرده اند و معلوم نیست طرز تشکیل را از روی شورای اداری یا دلائلی معین کرده اند که اسم فلان جارا اداره و اسم فلان جارادائر گذارده اند و این مسئله اسباب شده است که بودجه ها مختل می ماند البته باید طرز تشکیلات در مجلس مذاکره شود و کلاً بدانند ترتیب تشکیلات بچه نحو است مثلاً اگر برای وزارت داخله پنج اداره یا بخش اداره معین کردند و کلاً عقیدشان بر این بود که یکی دوتا از آنها حذف یا اضافه شود بهمان ترتیب عمل نمایند تشکیلات بزرگترین اساس مملکت است و از روی آن استخدام که شغل و درجه اشخاص باید معین شود و تمام ترتیبات فرع بر آن است و من هر چه در این بودجه نظرمی کنم می بینم فلان جا که باید اداره نوشته شود دائره نوشته شده یا فلان جا که باید شعبه نوشته شود اداره نوشته شده است آیا آقای معاون وزارت داخله می توانند با دلائل ثابت کنند که این طرز تشکیلات که در بودجه نوشته شده است صحیح است و چنانچه در سابق هم من عرض کردم باز هم این نظر را تعقیب میکنم چون من خیلی مشروطه خواه هستم و مثل من آخوندی نباید این قدر مشروطه خواه باشد ولی حالا نشده ام دیگر می زنند بزنند می کشند بکشند این طور شده ام و عقیده ام این است که آثار استبداد از بین نبرد مگر اینکه طرز تشکیلات مرتب شود مگر آثار استبداد چه بود؟

آثار استبداد این بود که يك نفر پادشاه می شد و يك صدر اعظمی داشت بعضی اشخاص با آنها پول می دادند و ولایات و ایالات می

رفتند و در حقیقت در آن نقاط پادشاهان کوچکی بودند و بهر نحو که می خواستند مال مردم را برزور میبردند و حالاً هم اگر خدای نخواستہ این ترتیب که می گویند حکام پول می دهند و بمأموریت میروند پس مشروطه در این مملکت دروغ است این وضع که حکام در موقع حرکت به نقطه مأموریتشان رئیس عدلیه و نظمی و مالیه و معارف را خودشان انتخاب میکنند هیچ خوب نیست و بعلاوه باین ترتیب که ما باندازه حقوق رئیس يك اداره خرج مطبخ يك حاکم را معین کنیم هیچ خوب نیست و ما باید حکومت را مثل سایر ادارات قرار بدهیم و يك اشخاصی را بحکومت نفرستیم که هزار تومان پول خلعت بفلان ایل بدهند در صورتیکه ممکن نیست ده تومان خلعت بدهند و صد تومان خلعت بها نگیرند بنده در ولایات خود دیده ام اگر صد تومان خلعت بدهد هزار تومان عوض دارد و من خیلی جاها را دیده ام مخصوصاً در ولایات خود خلعتهای کوچک می دهند و بآن کسی که خلعت داده اند ۳ برابر عوض میگیرند و من خیلی مایلیم که آثار استبداد رفع شود و گمان می کنم آن حاکمی که می خواهد اقتدار پیدا کند با شترخانه و قاطر خانه اقتدار پیدا نمی کند همانکه بنده در خاک عثمانی دیدم که يك حاکمی بایک قائم مقام بایک کیفیت میرفت بازار و خریده می کرد وقتی وارد دارالحکومه میشد و نظامی دورش رامی گرفتند و حاضر برای مأموریت بودند حالا اگر کسی حاکم این شکل ببیند چه ضرر دارد خودش مثل من يك آدم فقیری است اما نظمی و قوه اش خیلی مرتب و صحیح و منظم است این بهتر است باین که بنده آن جابنشینم و اگر کسی آمد سلام کرد یا جواب بدهم یا ندهم پس از یک ساعت سر را بکنم بگویم هوبنشین هیچ اینها لازم نیست باید حکام راهم مثل سایر دوائر وزارت خانهها از آدمهای تربیت شده و وطنخواه انصاف خواه انتخاب نمود آن ها بروند قوه نظمی و امنی زیاد کنند آنها نماینده سیاست ادارات دولت است ناظر کارهاست باین من مخالفم و خیلی تعجب می کنم از اینکه مثلاً یک هزارو پانصد تومان برای حکومت آذربایجان معین کرده اند.

(جمعی اظهار نمودند ۲ هزار تومان) آقای شیخ ابراهیم زنجانی - خوب دیگر بدتر اما ببینید حاکم چهار اویماق راسی تومان معین کرده اند آیا این چه قدر کوچک تراست این یکی نایب الحکومه و آن یکی حاکم است این قدر تفاوت نمی شود بین آنها گذارد ولی البته آن شخص هم بسیعه تومان قناعت نمیکند و در خارج پدر مردم را در می آورد و من باین ترتیب بودجه و این حکومتها مخالفم و این بودجه سبب می شود که بهانه بدست حکومت آمده و تمام اعضاء ادارات رانو کر خودشان می دانند و هر چه می خواهند می کنند و این بودجه راهم می

گیرند و هر چه دلشان می خواهد می کنند و مقابل این مبلغ از مردم حقوق میگیرند خود بنده راملات کنید خواه تصدیق من باین بودجهای هنگفت حکام ایالات و ولایات مخالفم مخصوصاً با انتخاب این قبیل اشخاص برای حکومت.

ایشرا نمی خواهم بگویم که فلان آقا ده کروار تومان را در باختیانت کرده حاکم فلان ایالات است.

بهر حال بنده باین ترتیب مخالفم و یکی هم راجع به نظمی است که می خواهم ببینم نظمی طهران یا آذربایجان چه تفاوت دارد یا زنجان. یعنی میگوئیم چرا در آنجا ها نظمی و امنیه باشد و در زنجان ما که دارای پنجاه هزار نفر جمعیت است نظمی و امنیه نداشته باشد باید از همه جا بحساب و ترتیبات حق داشته باشند باید مجلس حق بدهد که در ماضی دهات که دارای دوهزار نفر نفوس است نظمی دایر کرد که فلان مالک که اختیار آنها در دست اوست نتواند هر چه می خواهد بکند این ترتیب تشکیلات نظمی است که فلان ده سال بسال بواسطه نداشتن نظمی و امنیه دولت را نمی شناسد و يك نفر مأموردولت را نمی بیند.

آقای بیان الدوله چون در وزارت داخله بوده اند از این قضایا خوب اطلاع دارند در این جا بعضی تشکیلات برای وزارت داخله قائل شده اند که بعقیده بنده اغلب لازم نیست.

اگر عوض این حرفها نظمی و امنیه را زیادتیر میگردند بهتر بود و باید اینها اصلاح بشود.

زیرا گذشته از این من عقیده ام این است ما بقدر لزوم باید اجزاء ادارات داشته باشیم و حقوق بقدر کفایت بآنها بدهیم و حاکم مثل سایر ادارات باید حقوق بگیرد اگر خیلی بزرگ است زود.

بی کفایت و بیراست زود و اشخاص جوان وطن خواه و متدین که مثل من از کوچکی بزرگ شده است او برود نه اینکه آنکسبکه باید دوپست تومان خلعت بدهد د اعتنا مردم نکند این شخص نرود.

انشاء الله برای سال آینده قانون نظمی را بیاورید که آن قانون خیلی خوب است و مملکت را منظم میکند و از حکومت کم میکند و مملکت را بصورت مشروطه در می آورد من می بینم دو وزارت خانه مشروطه و دو وزارت خانه استبدادی است اما دو وزارتخانه مشروطه عبارت است از وزارتخانه عدلیه و معارف که خیلی بودجه - شان ضعیف است و اما بودجه آن دو وزارتخانه استبدادی چند میلیون است از قبیل وزارت داخله که پنج کروار بودجه دارد.

اما آن وزارتخانه مشروطه چه بودجه دارد؟ هیچ میلیون.

در هر صورت باید از این دو وزارت خانه استبدادی کاست و بدو وزارتخانه مشروطه افزود.

(از طرف چند نفر از و کلاء احسن - احسن)

معاون وزارت داخله - بیانات آقای زنجانی را که سال باخر رسیده و موقع تصویب بودجه گذشته است بنده تصدیق می کنم اما ایرادتی که بتشکیلات و میزان حقوق و ترتیب رفتار مأمورین فرمودند عرض نمیکنم که تمام ترتیبات موافق آمال و هیچ نقصی ندارد ولی عرض می کنم البته باید اعتراف کرد باینکه هنوز تشکیلات کاملی نداریم و باید بتدریج تکمیل کنیم خصوصاً موضوع بودجه که تکمیل نمی شود مگر اینکه چند سال بگذرد و ما تا حالا بودجه نداشته ایم یا رسال که بنده در سدد بر آمدم بودجه وزارت داخله را جمع آوری کنم يك زحمات زیادی دچار شدیم

زها هیچ صورت محدودی نبود و يك صورت های متفرق و مشمش بود که بنده مدتی وقت صرف کردم تا يك میزان تقریبی بدست آوردم برای اینکه ببینم در این وزارت خانه بطور تخمینی چقدر خرج می شود

بعد از اینکه آن صورت بدست آمد آنوقت سعی کردیم که حتی المقدور جرح و تعدیل کنیم و يك صورت محدودی از مخارج بمجلس بیاوریم بنده ادعا نمی کنم که می توانستم یا ممکن هست فوراً تمام نواقص را رفع کنم و مخارج را در حدود اصلی و اساسی در آوریم زیر تجربه و عمل میخواهد و باید بودجه های چند سال قبل بسال مرتب شود و جرح و تعدیل شود در موضوع تشکیلات وزارت داخله در سال گذشته بنده سعی کردم که يك قانون تشکیلاتی که بنظرم میرسد تهیه و تقدیم مجلس کنم

از این جهت قانونی نوشته و تقدیم نمودم ولی حالا ملتفت شدم که آن قانون تشکیلات خیلی نواقص دارد که امروز آن نواقص را بهتر میتوان رفع کرد

این است که مجبورم تقاضا کنم که استرداد شود تا تجدید نظری شود برای اینکه بمرور ترتیبات دیگر پیدا نکنند

اما راجع بتشکیلات مرکزی يك ترتیباتی در بودجه امسال در نظر گرفته شده برای اینکه يك اندازه جمع آوری شود و در عده اجزاء مرکزی وزارت داخله که فرمودند زیاد است تصور نمی کنم زیاد باشد و تقریباً مطابق احتیاجات هستند و حقوق آنها از تمام وزارت خانهها کمتر و کارشان بیشتر است

بنده نمی خواهم از اداره که در آنجا کار میکنم تعریف کنم ولی همینقدر عرض میکنم که يك اشخاص با سابقه قدیمی و کاری

که حقوق وعده‌شان از همه جا کمتر است هستند و اینکه آقای زنجانی فرمودند این تشکیلات چیز تازه است گمان نمیکنم چیز تازه باشد زیرا بهمان عده اجزائی که بوده‌اند هستند و بنده چیزی اضافه نکرده‌ام و حالاً صلاح نمی‌دانم چیزی از این عده کم شده یا اینکه تغییری در تشکیلات وزارت داخله داده شده زیرا حالاً قانون استخدام داریم و باید تشکیلات خودمان را بروی آن بندهم و حقوق و رتبه‌ها را از روی آن قانون معین کنیم و اینکه فرمودند تشکیلات زیادی است باز عرض می‌کنم نمی‌توان این مسئله را تصدیق کنم و عقیده‌م دارم باید اداره سهل و مختصر باشد زیرا هرچه عده زیادتر باشد کار طبیعتی‌تر پیش می‌رود ولی هرچه کمتر باشد کار سریعتر صورت می‌گیرد و بنده در این قسمت خیلی سعی کرده‌ام که اگر کسی خارج می‌شود بجای آن کسی را نیاورم بلکه عده کمتر شود ولی حالاً يك عده اجزائی داریم که دیگر کمتر از آن نمی‌شود و اگر از این عده فعلی بکاهیم کار از پیش نمی‌رود و راجع به ترتیب مأمورین و ترتیب اداری آنها البته بندهم تصدیق می‌کنم که آن ترتیبی که باید باشد نیست و خیلی نواقص دارد و علت هم این است مأمورین وقتی خوب کار میکنند که در کارهای اداری تربیت شوند و از روی شرایط بخدمت وارد شوند و مراحل را طی کنند تا بیک مقامی برسند و اگر غیر از این باشد و باین شرایط وارد نشوند بدیهی است کار بی‌ترتیب می‌شود و باید در آتیه سعی کنیم در ترتیب اعضاء که وقتی وارد می‌شوند از روی لیاقت باشند حالاً که قانون استخدام داریم و اشخاص را از روی کار و شایستگی و لیاقت وارد خدمت می‌کنیم البته نتیجه خوب بدست خواهد آمد و راجع به نظمی و بلندی و امنیه که فرمودند اینها يك اجزائی هستند که جزء لاینجزای وزارت داخله هستند و در وزارت داخله باید اینکار اداره بشود .

بنده تصدیق می‌کنم ولی فقط نظمی است که در تحت نظر وزارت داخله اداره می‌شود و همانطوریکه فرمودند فقط در تهران و دوسه شهر دیگر تشکیلات نظمی شده است ولی بنده می‌توانم به آقایان عرض کنم که بنده در این باب زحمت زیادی کشیده و يك ترتیبی داده‌ام و امیدوارم که این تشکیلات جدید در تمام ولایات منبسط شود مثل اینکه اخیراً برای تشکیلات آذربایجان و برای یزد و گیلان و کرمان فرستاده شده و ترتیب تشکیلات نظمی در بودجه جدید در نظر گرفته شده است و امیدوارم تشکیلات جدیدی در ولایات مناسب با حوائج هر محل از حیث نفقات و صاحب منصب داده شود و البته جزو بودجه جدید خواهد آمد و آقایان ملاحظه خواهند فرمود راجع بامنیه که آقای حائری زاده فرمودند که امنیه جزو وزارت جنگ است بنده عرض می‌کنم جزو وزارت داخله

داخله است از حیث اجرای وظائف تشکیلات او به وزارت جنگ واگذار شده است زیرا امنیه جزو اداره کشوری است ولی چون کار نظامی دارد باید تشکیلاتش با وزارت جنگ باشد این است که تشکیلات آن با وزارت جنگ است ولی در تحت نظر و دستور وزارت داخله اجرای وظائف رسمی نماید اما راجع به بلندی چون بلندی يك مؤسسه ملی و اجتماعی است و اینکه فرمودند در بودجه چیزی برای بلندی منظور نشده بنده عرض می‌کنم نباید هیچ منظور شود زیرا هنوز قانون تشکیلات بلندی درستی نداریم و منتظر ورود مستشار بلندی هستیم که اگر او هم نظریاتی داشته باشد بگوید و صورت عملی بخود بگیرد اما بودجه بلندی بودجه بلندی است و جزو بودجه مملکت نیست که از خزانه دولت داده شود و جزو بودجه یکی از وزارتخانه‌ها به مجلس بیاید البته باید تمام نواقص را کشف نه اینکه عیب جوئی شده باشد بلکه برای اینکه اصلاح بشود و راه اصلاح را باید گفت .

به عقیده بنده اصلاح مملکت بسته باصلاح ادارات است و اصلاح ادارات هم قانون و نظامنامه می‌خواهد که از روی دقت نوشته و بموقع اجرا گذاشته شود و اگر باین ترتیب عمل شود گمان می‌کنم اوضاع مملکت هم اصلاح شود و چنانچه عرض کردم قانون تشکیلات و نظامنامه بلندی هم بعد از ورود مستشار بلندی تهیه و تقدیم مجلس خواهد شد و بنده هم مشغول تهیه نظامنامه برای وزارت داخله هستم که انشاءالله برودی به مجلس خواهد آمد و راجع بامنیه اعتبار امنیه امسال خیلی کم بود و چهار صد هزار تومان بود البته باید بر بودجه آن هم افزود برای اینکه باید بودجه امنیه را توسعه داد تا درست مملکت را حفظ و امنیت را برقرار کند .

رئیس - آقای آقا میرزا علی اجازه .

میرزا علی کازرونی - از قرارى که معلوم می‌شود این اولین بودجه است که از طرف وزارت داخله به مجلس آمده و باید تبریک گفت و همانطور که اظهار فرمودند چیزی از سال باقی نمانده و در آتیه هم باید در نظر داشته باشند و در نظر هم دارند که يك بودجه صحیح مرتبى تهیه نموده به مجلس بیاورند .

و بنده لازم مى‌دانم يك تذکرى راجع بحکام بندهم - حکام قبل از مشروطه مواجبی نداشته و علاوه از این که مواجبی نداشتند و مسئولیت قائم هم داشتند و اگر هم تعدی بر مردم میکردند کاملاً مسئول بودند بعد که مشروطه شد گفته نمیشود حکومت فرستاد و بواجب بود که از هر راهی که خودش میخواهد پولی تهیه و معاش کند این بود که مقرر شد واجب بحکام بدهند مسلم است باید حکام بموجب این بودجه مواج بگیرند ولی باید دید که آیا حکام هم از کارهای زمان استبداد دست برداشته‌اند یا نه گمان می‌کنم

کمتر جاکمی است که بوظیفه خود رفتار نموده باشد و از مردم بعنوان پول نگرفته باشد . تقریباً پنج کرور بر بودجه مملکت و این ملت جمع می‌شود در صورتیکه هنوز آن ظلم‌ها از بین نرفته و بجای خود باقی است علاوه بر این بودجه سیر قانونی خود را نکرده است یعنی از نقطه نظر تشکیلاتی باید بکمیسیون داخله برود و در آنجا قسمت تشکیلاتی يك نظریاتی بشود و در قسمت حقوقی برود به کمیسیون بودجه ولی این بودجه اینطور نشده است و حقوقیکه برای حکام و اجزای در این بودجه در نظر گرفته شده می‌خواهم به فهمم از روی چه نظر می‌رانی؟ یا بسته است بنظر اشخاصیکه شاغل در کارند و يك مدارک معینی ندارد که از آن رو بتوانیم چیزی استنباط کنیم پس تصویب و دخالت ما چه اثر دارد؟ بنده از روی اطلاع ناقص خودم آنچه که ملاحظه کرده‌ام می‌بینم این تشکیلات از روی صحت نیست مثلاً ملاحظه فرمائید تشکیلات نظمی بعضی ولایات در ماه هزار و خورده است و بعضی‌های دیگر از این مقدار کمتر است و بعضی جاهای دیگر اصلاً نظمی ندارد بودجه نظمی اصفهان چهار هزار و کسری است در صورتیکه این مبلغ نسبت بولایاتی که اصلاً نظمی ندارد زیاد است .

به علاوه حقوقی که برای حکام از نقطه نظر درجات در نظر گرفته شده اولاً می‌بینم آن درجات از روی يك ترتیب معینی نیست . مثلاً بوشهر و بندر را می‌بینم با اینکه در مهم‌ترین نقاط مملکت واقع شده از حیث آب و هوا و سکنی نسبتاً بدترین جاهای ایران است برای حکومت آنجا که باید دوست فرسخ راه را اداره کند ماهی پانصد تومان قرارداد داده‌اند و این کم است .

بلی اگر همانطور که فرمودند اشخاص بلی از کوچکی بزرگ شده باشند بحکومت فرستاده شوند بنده صد پنجاه تومان رهام کافی می‌دانم لکن امروزه که هنوز این طوری نیست البته این مبلغ کافی نیست و خود این ترتیب بمنزله اجازه دادن است که از طرف دیگر جبران کسر بودجه خود را بنمایند همچنین برای حکومت ماهی پنجاه تومان فرار داده‌اند در صورتیکه این پنجاه تومان هم اسم بلا رسمی است و نمیدانم چرا ماهی پنجاه تومان منظور شده و این مواجب برای نایب‌الحکومه کافی نیست .

مثلاً در اینجا می‌بینم بعضی از نقاط بکلی فراموش شده مثل لارستان که نقطه بسیار مهمی است و بکلی در این تشکیلات نه در تشکیلات عدلیه و نه در تشکیلات داخله اسمی از آنجا برده نشده و نمیدانم چرا از قلم افتاده است؟

خلاصه اینکه خیلی از نقاط هم هست که بکلی از قلم افتاده و فراموش شده است حتی در بعضی از جزایر پستخانه که آثار اقتدار دولت است وجود ندارد برای حکومت بندر عباس که از حیث آب و هوا بدترین نقاط

است ماهی صد و پنجاه تومان حقوق معین شده و همینطور برای آبادیه دوست تومان منظور شده هر چه فکر کردم چرا هیچ کرده‌اند و این تعیین از روی چه مدرک و مأخذی بوده ملتفت نشد بنده در قسمت فارس اطلاع دارد و مخصوصاً می‌دانم که نظمی در دست نظامی است و معنی این را نمی‌فهمم یعنی حکومت نظامی است؟ یا اینکه تشکیلات بعد از چند سال وقت صرف کردن و میلیون‌ها یون خرج کردن باید برگشت کرده و نظامی شود؟

بالاخره تشکیلات باید از روی يك اساسی باشد یا اینکه از روی ترتیبی باید باشد که ما اصل و فروغش را نمیدانیم؟

مثلاً در بوشهر رئیس نظمی را منصف کرده‌اند آنوقت در عرض مالیات غیر مستقیم را به رئیس نظمی داده‌اند در صورتیکه اصلاً نمیدانم مالیات غیر مستقیم چیست؟ آنوقت نظمی را به نظامی داده‌اند در صورتیکه نظامی غیر از اینکه ترکی حرف بزند چیز دیگری نمی‌داند .

خلاصه اینکه وضعیات اینطور است و معذک باید پنجاه کرور باشم انتظامات بر مردم تحمیل کنیم و بنده نمیدانم این الفاظ روشن و شیرین از روی چه قانون است؟

جمعی گفتند مذاکرات کافی است) رئیس - اگر اجازه بدهند چند دقیقه تفصیل داده شود (در این موقع جلسه برای نفس تعطیل و پس از نیم ساعت مجدداً تشکیل گردید)

رئیس - آقای آقا سید یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب - بنده مخالفم رئیس - آقای حاج میرزا عبدالوهاب (اجازه)

حاج میرزا عبدالوهاب بنده يك سئوالی داشتم حالا که آقای معاون نیستند رئیس - آقای دست غیب مخالفم حاج سید محمد باقر دست غیب - مخالفم رئیس - آقای حاج میرزا مرتضی اجازه

حاج میرزا مرتضی - بنده مخالفم رئیس - آقای محمدولی میرزا اجازه

محمد ولی میرزا - بنده هم مخالفم رئیس - آقای شیخ الرئیس اجازه

شیخ الرئیس - چون بنده عضو کمیسیون بودجه هستم لازم است عرض کنم چند ماه در بودجه وزارت داخله وقت صرف شد البته آقایان مخالفین تصور خواهند کرد که ما با ملتفت نکات نشده ایم یا اینکه تبعیض نسبت به بعضی از جزایر پستخانه که آثار اقتدار دولت است وجود ندارد برای حکومت بندر عباس که از حیث آب و هوا بدترین نقاط

فرمانده وظایف وزارت داخله چیست؟ خوب بود نظر می‌فرمودند به قانون مورخه چهارم ذی‌قعدة ۱۳۲۵ مجلس شورای ملی که در دست همهم هست

از ماده چهار صدالی چهار صد و پانزده پانزده ماده مخصوصاً راجع بوظایف حکام و فرمان‌ها و ضوابط و روسای ناحیه تا برسد بکدخداهای رؤسای ده هستند و تقریباً این ماده در تحت ۱۳۰ ماده راجع بوظایف اینها گفتگو می‌کنند و در وقتی که این قانون را ملاحظه فرمائید خواهید دید تکالیف و وظایف حکام چیست؟

حالا اگر بآن قانون عمل نشده ربطی بوظایف آن‌ها ندارد - غرض این است آن قانون تاحتی وظایف کدخداهای رهام معین کرده است والا اگر مواد فرعیه آن اجرا نشده باشد، کاری بآن ندارم

اما اصل موضوع که تشکیل وزارتخانه باشد از مد نظر مملکتی در مجلس تصدیق شده و مکرراً آقای حائری زاده در مجلس این عنوان را فرموده‌اند و ما هم نخواستیم حرفی بزنیم و گفتیم ناچار خودشان بقانون مراجعه خواهند فرمود فرضاً اگر ایشان از مد نظر تقسیم بندی فرمودند که نظمی باید جزء عدلیه باشد آن يك نظر دیگری است که مکرراً سابقه و نظائر هم داشته است چنانچه يك وقتی فوائد عامه جز وزارت معارف و اوقاف بوده و يك وقت دیگر جز وزارت پست و تلگراف بوده است ولی وظایف هر کدام از مجلس شورای ملی گذشته است و هنوز آن قانون فسخ نشده است اما اینکه آقای منصور الملك راجع به بلندی فرمودند بنده برای اینکه دفاع نکرده باشم عرض می‌کنم بلندی مشهود مطابق قانون بلندی تشکیل شده و آن قانون هم که مورخه بیست و پنج - الاول نوشته شده هنوز نقص نشده است و مخصوصاً آقا وقتی قوانین را بمجلس می‌آورند مخصوصاً تذکر دادند مادام که قوانین جدیدی وضع نشده آن قوانین به قوت خود باقی است و البته بلندی هر جا که مطابق آن قانون نیست هر يك از او کلا حق اعتراض دارند که مطابق آن قانون تشکیلات بلندی شود

اما اینکه آقای زنجانی می‌فرمایند این حقوق زیاد است و فرمودند اشخاص کوچک تری باید بروند تا کمتر حقوق بگیرند این فرمایشات ایشان را ما با تجربه و عمل دیدیم که عملی نخواهد بود

آقای صدق السلطنه که همه آقایان ایشان را می‌شناسند و یکی از اشخاص تحصیل کرده هستند که بتدریج بالا رفته و ارتقاء پیدا کرده‌اند و بمناسبت شاهزاده یا رئیس ایل بودن فرقی نکرده‌اند بلکه باطر درجات اداری بالا رفته‌اند و اول در وزارت مالیه بوده و بعد معاون شده تا بقام وزارت و ایالت فارس رسیدند ایشان پارسال در کابینه آقای مشیر الدوله که می‌خواستند بایالت آذربایجان بروند

خودشان تصدیق کردند این مبلغ کم است و يك اضافه خواستند و چون قول ایشان را قبول داشتیم آن اضافه داده شد و ۴ هزار تومان در باره ایشان منظور شد در صورتیکه حقوق سابق ایالت آذربایجان دوهزار تومان بوده است .

در صورتیکه ایشان صورت تمام مخارج خودشان را در زمان تصدی ایالت فارس جزو آن کلاً حتی مخارج مغایره تلگرافات و غیره را آوردند و مخصوصاً نشان دادند برای اینکه ما بدانیم کدام يك از آن مخارج زیادی و بی‌موقع بوده است بالاخره ما هر چه فکر کردیم يك قلم را نتوانستیم حذف کنیم .

به همین جهت باین حقوق نتوانستند بایالت خراسان بروند .

که یکی از حکام صالح تحصیل کرده و پرورده دوران مشروطیت و از عناصر مشروطه خواه هستند و در دوره دوم مشروطه بحکومت‌های مختلف رفته‌اند سئوال کنید چقدر خرج کرده‌اند ایشان با اینکه از آن اعتباری هم که داده شده بود کمتر خرج کرده بودند و خیلی صرفه‌جویی به خرج داده بودند معذک باز بودجه شان بیشتر از این مقداری که حالا معین شده خرج کرده بودند .

البته باید کاملاً جلو گیری کرد که حکام غیر از آنچه که برایشان منظور شده چیزی نگیرند .

ولی حقوق کافی هم باید بآنها داد . غالب این حقوقات را بنده کافی نمی‌دانستم منتهی برای اینکه جمع و خرج مملکت را موازنه کرده باشم عجالتاً بهمین مبلغ اکتفا شد .

بعضی جاها هست که نایب‌الحکومه‌ها اصلاً حقوق ندارند در صورتیکه این ترتیب خیلی بد است و مجبور خواهند شد برای زندگانی خود مرتبک خلاف قانون شوند یا اینکه رئیس مالیه همان محل می‌بیند هفتاد تومان حقوق دارد و همینطور رئیس فوائد عامه اش ماهی شصت تومان مواجب دارد و غیره .

یا اینکه حاکم نسبت بسایر مأمورین دولت از قبیل رئیس مالیه و فوائد عامه و عدلیه نظارت عالی دارد .

باین ترتیب خیلی بی‌مناسب است که حکومت حقوق نداشته باشد .

حالا هم البته هر يك از آقایان نمایندگان هر نقضی بنظرشان می‌رسد خوب است بفرمایند تا برای سال آتیه جبران شود .

اینکه آقای کازرونی فرمودند نظمی‌ها مختلف است و آقای زنجانی فرمودند تشکیلات نظمی باشد از روی خانواری باشد البته در مالک متدنه شاید بر روی این اصل باشد ولی در مملکت ما تا کنون این اصل

مرسوم نبوده است مثلاً در شهر سرخس که سرحد است چهار صد خانواده است و هشت هزار نفر جمعیت دارد ولی از نقطه نظر اینکه شهر سرحدی است نظمی لازم دارد ولی بعضی جاهای دیگر چون حوائجش کمتر است نظمی لازم ندارد و راجع بتبعیض نظمی آذربایجان که آقایان مذاکره فرمودند علت تبعیض این است که متجاوزانه چهار سال بود آن نفاذ در تحت اشغال بود و برای مردم اسباب زحمت فراهم شده بود و حالا که آن محدود کاملاً در تصرف دولت آمده برای حدود و ثغور آن نواحی لازم است نظمی دائر شود و تشکیلات نظمی از روی احتیاج و لزوم بود و باین ملاحظه از آن قسمتهائیکه غیر ضروری بود صرف نظر کردیم و چون آخر سال است و بیش از دو ماه دیگر با آخر سال باقی نمانده است بنده هم عقیده ام این بود که این لایحه بر گردد بکمیسیون و این پیشنهادیکه آقای زنجانی کرده‌اند خیلی خوب بود و در کمیسیون نسبت بگذشته يك لایحه در تحت یکی دو ماه پیشنهاد شده و بمجلس بیاید و رأی داده شود . و اگر بنا باشد این پیشنهاد قبول شود چون بنده در کمیسیون بودجه با بعضی چیزها مخالف بودم در آن موقع عرایض خود را عرض خواهم کرد ولی در کلیات موافقم

رئیس - آقای شیخ الاسلام اصفهانی (اجازه)

شیخ الاسلام - بنده با دو قسمت از فرمایشات آقای حائری زاده کاملاً مخالفم و با دو قسمت دیگر کاملاً موافق اما اینکه فرمودند ما وزارت داخله نمی‌خواهیم با این قسمت مخالفم بواسطه اینکه همان قسمی که حضرت والا شاهزاده اقبال السلطان فرمودند وزارت داخله حافظ سیاست داخلی است و همان قسمیکه آقای زنجانی فرمودند ناظر کل ادارات دولتی است .

گذشته از اینها در مرقع اصطکاک سیاست داخلی و خارجی وجود وزارت داخله و حکام کمال اهمیت را دارد و با آن يك قسمت دیگر از فرمایشات ایشان که مفهومی این بود سیر قهرانی بکنیم مثلاً از فرمان - فرمای آذربایجان که ده ماه از سال گذشته بیست هزار تومان گرفته‌است را کنیم و باو بگوئیم این بودجه را قبول نداریم یا اینکه از آژانهای بدبخت تهران آن‌ها نایب‌الحکومه ش حقوق بآنها داده شده مسترد داریم باین قسمت هم بنده مخالفم این بودجه هذلسنه است آقا فرمودند این بودجه را بالمره باید کنار گذارد و تأسیس وزارت داخله غلط است و هیچ ندهیم و این ده ماه گذشته رهام هر چه بهر کس از این باب دادیم استرداد کنیم

این فرمایشات ایشان نمی‌شود اما بآن جمله که فرمودند نباید شاهزادگان و این از شهریار محسوب اندر اما عرضی که در

اطلاعی ندارند و بدرد نمی‌خورند با اسم فرمان فرمائی ماهی دوهزار و پانصد تومان بگیرند بنده موافقم زیرا اینها يك بلائی برای مملکت شده‌اند عرضه که نگذارند کار هم بلد نیستند و در واقع آنچه که بنده حساب کرده‌ام قطع نظر از همه چیز سن همه آنها بجز آن تقاعد رسیده است

بنابر این باید يك عده اشخاص بصیر دیگر که اطلاعاتی هم داشته باشند بروی کار آورد و قسمت دیگر اینکه فرمودند تشکیلات وزارت داخله در نقاط دور دست جنوب و بنادر هم باید دائر شود باین قسمت هم کمال موافقت را دارم بنده امروز منتظر بودم که از طرف نمایندگان جنوب و بنادر يك حرارت‌ها و يك هیاهویی در مجلس برپا بشود .

گرچه همه ما نماینده جنوب و شمال شرق و غرب هستیم چقدر ننگ آور است که پنج کرور بودجه وزارت داخله باشد و يك کتابچه پانزده عشر شاهنامه مرحوم فردوسی آنوقت در آن اسم نقاط دور دست جنوب و بنادر نباشد

یکی از نمایندگان - بنادر هستند شیخ الاسلام - خیر نیست فقط بندر بوشهر است و بندر لنکه و بندر میناب و بندر عباس و اسمی از بحرین نیست آیا بحرین کمتر از ساوجبلاغ آذربایجان و طهران است و حال آنکه مطابق شرحی که از خود بحرین یکی از نمایندگان محترم نوشته بودند در سال چهار صد هزار تومان مالیات و منال مروارید است آنوقت شایسته است يك مجلس که يك چنین کتابچه را تصویب می‌کنند نیرسد اسم بحرین کجا است و این نقطه مهم مملکت چرا کم شده است؟ چرا کبی بوده است حاکم آنجا چیست؟ چرا حاکم یا نایب‌الحکومه ثبات آرزوی و لیست برای بحرین معین نشده است و همگنانا جای دیگر جای دیگر که اگر بخواهم بشمارم با اینکه درست اطلاع ندارم شاید ۲۰ نقطه را بتوانم بشمارم که اسم آنها در این کتابچه نیست و حال آنکه عقیده بنده این است که اگر در يك نقطه مملکت در سال پنج خانوار بلکه در يك مدتی از سال هم تمکن اختیار کنند باید در آنجا هم تشکیلات وزارت داخله و وزارت جنگ برای امنیت آنها باشد خلاصه امیدوارم با زور و به - آقایان نمایندگان جنوب برسند و چون - اطلاعاتشان زیاد تر است و بصیر ترند يك حرارت هائمی بخرج دهند افلا از نماینده داخله به پرسند که اسمی این نفاذ در دست است که در کتابچه نیست کجا است آیا يك بودجه جدا گانه ترتیب داده شده است اگر اینطور است پس زود تر بیاورند و اگر در این بودجه است نشان بدهند چرا احتضام و نظمی ندارد؟ وجه شده است که اینها کمتر از شهریار محسوب اندر اما عرضی که در

این بودجه دارم در واقع موقع این بودجه گذشته است در اول سال يك اعتباری وزارت داخله داده شد باتصوب مجلس وزارت داخله هم يك تشکیلاتی داده و ده ماه گذشته است صحبت در این بودجه بعقیده بنده جز تصبیح وقت مجلس فایده ندارد ولی چند نکته مهم است که در این بودجه باید رعایت شود یکی اینکه چهارصد هزار تومان در این بودجه به اسم امنیه نوشته شده بودجه را که سابقاً وزارت داخله تقدیم مجلس کرده بود به اسم ندادند در آن بودجه هفتصد و پنجاه هزار تومان با اسم امنیه نوشته شده گران قسم باشد هفتصد و پنجاه هزار تومان یولی امنیه بدون دلیل جزو این بودجه شده و باید برگشت کند و اگر این طور نیست و همین چهارصد هزار تومان بوده باید این چهار صد هزار تومان منحل شود آقای کفیل يك توضیحی دادند که ار آن توضیح هیچ معنوم نشد و فرمودند حقوق آنجا را کی باید بدهد و حال آنکه خودم در راه اصفهان با چشم خود دیدم حقوق امنیه را مأمورین وزارت جنگ میدادند

معاون وزارت داخله - ازوزارت

داخله میکنند
از وزارت داخله میگيرند عرضی ندمازم مطلب دیگر آنکه در این جا (۶۲۹۷) تومان با اسم اضافات آخر سال جمع شده که جزو این ماده است که بناست رأی گرفته شود روزیکه این کتابچه نوشته شده معلوم میشود قبل از شش ماه آخر سال بوده و حالاهم از آن مدت چهار ماه گذشته است بنده تصور متکتم که يك تشکیلات جدیدی وزارت داخله باید بدهد و این ۶۲۹۷۶ تومان را بعقیده بنده بطور قطع باید از این بودجه کسر کرد الا اینکه بنده يك پیشنهادی تقدیم مقام ریاست میکنم که این مبلغ که در این بودجه نوشته شده است با خینی فوریت خرج تشکیلات نقاط دور دست جزائر جنوب بکند و از بودجه حذف شود ولی بغوریت صرف تشکیلات ناقص جنوب بکنند و این پیشنهاد هم خلاف نظامنامه داخلی نیست برای اینکه بنده يك مبلغ اضافه پیشنهاد نکرده ام پیشنهاد من این است که این مبلغ صرف تشکیلات جنوب شود اگر چه سالی پانزده شانزده هزار تومان خرج اصفهان میشود چون تشکیلات نظمی آنجا ناقص بود و ماهی هزار و شصت تومان برای نظمی آنجا اضافه کردند و بعضی جاهاهم که نایب الحکومه نداشته معین کرده اند با این حال ولو ضرر باصفهان هم می خورد بخورد بنده پیشنهاد میکنم این مبلغ صرف تشکیلات بنادر و نقاط دور دست جنوب شود

اقبال السلطان - مستاجر نیست
ارباب کیخسرو - اجازه می فرمائید
رئیس بفرمائید
ارباب کیخسرو - از مدتی باینطرف

ده حاکم نشین معین شده و برای اصفهان پنج محل و برای شیراز چهار محل معین شده با اینکه میفرمایند حقوق فلان حاکم کم است یا زیاد است و یا چرا برای برای بنادر و جزائر حاکم نفرستاده اند و چرا نایب الحکومه را پنجاه تومان داده اند تمام مخالفت ها روی این اصل است و بنده خودم هم شاید مخالفم با این ترتیب تشکیلات ولی همانطور که خود آقایان در عین مخالفت می فرمایند موقع گذشته است و آقای شیخ الاسلام هم خودشان فرمودند که ده ماه از سال گذشته و دو ماه بیشتر باقی نمانده و برای این دو ماه نمی شود تشکیلات جدیدی داد و بهمان ترتیب سابق که گذرانند این دو ماه را هم بگذرانند سایر آقایان مخالفین هم شاید بفرمایند که چون ده ماه گذشته این دو ماه هم اهمیت ندارد پس مخالفت در این موضوع و منتهی شدن باین عبارت که چون ده ماه گذشته و دو ماه بیشتر باقی نمانده است مذاکره در این جز تصبیح وقت مجلس چیز دیگری نیست بهتر این است که اجازه بفرمایند در این دو ماه هم بطریقی که همان ده ماه گذشته است بگذرد و تغییری داده نشود و برای بودجه سنه آتی نظر داشته باشند و رعایت بنادر و نقاط دور دست جنوب را بنمایند البته باید در نقاط سرحد مأمورین دولت باشند که آن نقطه سرحدی در اشغال دولت باشد و از اوضاع آنجا مسبوق و مطلع باشد همانطور راجع بعقود حکومت و نایب الحکومه ها نظریه آقایان را که فهمیدند معین کنند و همانطور که آقایان شیخ الاسلام و زنجانی نظر دارند دیگر از اشراف بزرگ که دو هزار تومان برای حکومت می خواهند نروند و اشخاصی که به سبب و چهارصد تومان قانع هستند و می توانند قناعت کنند حکومت بآنها داده شود و این مطلب در نظر آقای کفیل هست که در آتی تشکیلات خودشان را مرتب کنند و برای سال آینده بودجه خود را تقدیم مجلس کنند

رئیس - چون ظهر گذشته است اگر اجازه میفرمائید بماند برای جلسه بعد کفیل وزارت داخله - بنده تقاضا میکنم راپورت برگردد به کمیسیون بودجه برای اینکه يك ملاحظات در طریق اجرای عملی این بودجه هست چون ده ماه از سال گذشته است باید این مسائل در نظر گرفته شود که باتوافق نظر کمیسیون بودجه این ملاحظات در نظر گرفته شود در تحت یکی دو ماده پیشنهاد شود
اقبال السلطان - پیشنهاد کفیل وزارت داخله را قبول میکنم
سلیمان میرزا - محتاج نیست
ارباب کیخسرو - اجازه می فرمائید
رئیس بفرمائید
ارباب کیخسرو - از مدتی باینطرف

بنده يك روش غریبی از دولت می بینم برای این که می آیند و تقاضا می کنند بودجه بیاید بمجلس و بعد تقاضا می کند برگردد به کمیسیون و در تحت همین تقاضاها سال به آخر رسیده و هنوز بودجه ها بلا تکلیف است
اگر نظری دارید چرا قبل بکمیسیون نمیرید که در آنجا نظر خودشان را اظهار کنند که بعد از آمدن مجلس برگردید کمیسیون و همین طور بودجه وزارت خارجه است که مدت ها است گذشته و هنوز در کمیسیون بودجه است و بمجلس نیامده برای چه؟ برای اینکه وزیر خارجه تقاضا کرده است بماند یا برگردد تا من نظر کنم بنده استدعا می کنم این رویه را تغییر بدهند و این بودجه ها با نظر دولت بمجلس بیاید و نظری در او اتخاذ شود و تکلیف ادارات و جمع و خرج مملکت معلوم شود حققتا نمیدانم وضعیت جمع و خرج ما چطور است و ما دانییم که اساس مالی و اداری مملکت ما بروی چیست؟ از کجای آورند و از کجا میروند ما قریب مجلس چهارم به آخر رسیده و همانطور که مجلس دوره های پیش کاری برای بودجه نکرد این مجلس هم با این همه داد و فریاد که بودجه لازم است و چهار دیوار باید کشیده شود و جمع و خرج باید معلوم باشد با این ترتیب آخر هم هیچ کاری نشده است و با این ترتیب باین ترتیب بنده عرض میکنم هیچ وقت از مجلس نخواهد گذشت

کفیل وزارت داخله - بنده خیلی میلو اصرار داشتم که بودجه زودتر مطرح شود و قریب يك سال بود که تقدیم شده بود ولی ناچاراً بمجلس نیامده بعد که مطرح شود و امروز هم که مطرح شد کمال میل را داشتم که بگذرد ولی می بینم نظریات مختلف در طریق مجاسبه و اجراء که بواسطه گذشتن ده ماه از سال این اشکالات پیدا شده البته اگر امروز رفع این اشکالات پیش بینی شود می بینم دچار يك زحمت فوق العاده خواهم شد

این بود که تقاضا کردم برگردد بکمیسیون که با ملاحظه اطراف آن به مجلس پیشنهاد شود که بگذرد و اشکالی در عمل پیدا نشود
رئیس - آقای شیخ ابراهیم زنجانی (اجازه)
آقای شیخ ابراهیم زنجانی - بنده دیروز پیشنهاد کرده بودم چون خیلی لازم است بفرمائید قرائت شود
رئیس - آقای سید یعقوب (اجازه)
آقای سید یعقوب - در دستور عرضی دارم اگر موقع است عرض کنم
رئیس - آقای سلیمان میرزا (اجازه)
شاهزاده سلیمان میرزا - مسئله بودجه

همان طور که آقایان ملاحظه فرموده اند از برای سال آینده هم نمی توانیم بودجه بنویسیم چون دوره و کالت آقایان نمایندگان از اول سرطان تمامی شود بنابراین اگر ما وقتی داشته باشیم ده ماه است که در این ماه بالوایچی که حاضر است گمان نمی کنم این بودجه ها که اسمش تغریغ بودجه است بعد از ۲ ماه دیگر از مجلس بگذرد و این کمیسیون بودجه جدید هم کمیسیون بودجه منتهی خدمت مانده و از بودجه های سال جدید هم هیچ بودجه بکمیسیون نیامده است و بنده که رئیس بودجه جدید کمیسیون هستم خواستم یاد آوری کنم که این بودجه های سال آینده کی بمجلس می آید؟ و تکلیف آنها کی معلوم خواهد شد و آیا نباید در فکر بودجه های سال آینده از مجلس بگذرد لذا خواستم یاد آوری کنم که از طرف مقام ریاست بهیئت دولت آن معین شود چون اگر تصویب شود صاحب امتیاز باید دو ماه به عقب مانده شروع بکار کند
رئیس - راجع بکل سرخ اشکالی است آقای سید یعقوب (اجازه)
آقای سید یعقوب - بنده در تعقیب فرمایش آقای سردار مخفم خواستم عرض کنم يك لایحه دیگری هم از کمیسیون فوائد عامه گذشته است و راجع بنمک و گوگرد جزائر است تقاضا دارم آن هم جزو دستور شود

چون بودجه سال آینده از روی قانون نوشته می شود و اساس خدمت مأمورین ادارات از اول حمل است و باید تا اول حمل نظامنامه های ادارات تهیه و در حقیقت بتصویب مقامات رسمی رسیده باشد که بموقع اجراء گذاشته شود آیا کفیل وزارت داخله خبر دارند که نظامنامه ها تمام شده است و یا آنکه در شرف اتمام است که قانون استخدای را که خودشان در ضمن مذاکرات یاد آوری فرمودند به عمل بیاید و اعضاء ادارات از این حیث آسوده باشند و اگر این نظامنامه ها نوشته شود اسباب زحمت است
معاون وزارت داخله - راجع به بودجه های سال آینده انشاء الله بزودی تقدیم خواهد شد و مستشار مالی هم مطالبه میکند و وزارت خانه ها حالا مشغول تهیه بودجه ها هستند و همانطور که فرمودند چون باید در بودجه های سال آینده بعنوان حقوق و مراتب آنها از روی قانون استخدام؟ ترتیب داده شود شاید يك قدری زحمت دارد ولی نظر با اهمیت مطلب از اقدام نباید هیچ کوتاهی شود
راجع بتهیه نظامنامه های قانون استخدام هم شروع بتهیه شده است و عقرب است تمام خواهد شد که در اول حمل نظامنامه هائیکه راجع بقانون استخدام است حاضر باشند تا نقیصی در آن نباشد

رئیس - باز هم اگر صلاح می دانند نوشته شود
راجع بدستور فردا اگر پیشنهادی دارید بفرمائید
آقای سردار مخفم (اجازه)
سردار مخفم - چند فقره لوائح مفیده از تصویب کمیسیون فوائد عامه گذشته یکی دومرتبه بنده تقاضا کردم که هفته یکی دو تا از آنها جزو دستور شود که تکلیف آنها معلوم شود
گاهی هم اگر جزو دستور شده مذاکرات نشده و فراموش شده است این است که بنده تقاضا میکنم اگر آقایان تصویب میکنند
گاهی یکی از راپورتهائی که از کمیسیون فوائد عامه گذشته جزو دستور شد و عجالتاً لایحه امتیاز گل سرخ را برای فردا تقاضا دارم جزو دستور باشد تا تکلیف آن معین شود چون اگر تصویب شود صاحب امتیاز باید دو ماه به عقب مانده شروع بکار کند
رئیس - راجع بکل سرخ اشکالی است آقای سید یعقوب (اجازه)
آقای سید یعقوب - بنده در تعقیب فرمایش آقای سردار مخفم خواستم عرض کنم يك لایحه دیگری هم از کمیسیون فوائد عامه گذشته است و راجع بنمک و گوگرد جزائر است تقاضا دارم آن هم جزو دستور شود

رئیس - در این باب مخالفی نیست؟
آقای حاج میرزا مرتضی (اجازه)
حاج میرزا مرتضی - عرض میکنم چون فردا روز بودجه است و لایحه دولت راجع بروشنائی عتبات عالیات از کمیسیون گذشته بنده میخواستم تقاضا کنم که اول جلسه فردا جزو دستور شود تا تکلیفش معلوم شود
رئیس - راجع به بودجه بروشنائی عتبات مقدسه مخالفی نیست؟
(گفته شد خیر)
رئیس - از قرائت معلوم راپورت را آقای نصرت الدوله که مخبر کمیسیون بوده اند و استرداد کرده اند و بکمیسیون برده اند و البته آقای مخبر (خطاب به آقای اقبال السلطان) در این خصوص اطلاعی دارند؟ اقبال السلطان - چون راجع بروشنائی عتبات مقدسه راجع به نصرت الدوله بطوری که آقای رئیس فرمودند استرداد نموده بعد در کمیسیون مذاکره شد و يك ماده آن را تغییر دادند گمان میکنم هنوز اصلاح نشده باشد
رئیس - پس چیزی که حاضر است سلیمان میرزا - اگر این تقاضا ها تا آخر سال طول بکشد تکلیف و کالت ما چه میشود به موجب قانون اساسی دولت مجبور است بودجه سال آینده را دو ماه

بآخر سال مانده تقدیم نماید تا اینکه قبل از حمل بودجه تمام شود و گمان میکنم بیسا این ترتیب بودجه را نتوان عقب انداخته و آقایان ملاحظه میفرمایند که عقب افتادن بودجه چه مشکلات هم برای دولت و هم برای مجلس تولید خواهد کرد از آن طرف دولت میخواهد بودجه را همان طوری که پیشنهاد کرده است عمل کند و اگر ما بخواهیم بودجه را کم کنیم آن مأمورین چه کوجه المصلحه میشود تکلیفش چیست؟ دولت بفلان مأمور مأموریت فلان نقطه را داده است بعد کمیسیون بودجه لازم نداند و حذف کند آنوقت مطابق قانون وزارت مالیه حق ندارد پولی بساو بدید یا اینکه آن پول را گرفته است نمیشود دیگر از او پس گرفت
این قبیل معایب پیدا میشود این است که تقاضا میکنم بودجه وزارت خارجه جزو دستور شود اگر هم دولت اظهاراتی دارد در مجلس علنی بگوید که مأمورین خارجه زودتر تکلیف خود را بدهند که اگر يك جائی زائد است مأمور آنجا خواسته شود و یا يك جائی لازم است اضافه کرده اند مجلس تصویب کند فرستاده شود والا بودجه که بعد میاید عنوان تغریغ بودجه دارد
این است که بنده تقاضا میکنم بودجه وزارت خارجه جزو دستور شود و دولت هم اگر نظری دارد همین جا بگوید
رئیس - در این باب مخالفی نیست؟
آقای حاج میرزا مرتضی (اجازه)
حاج میرزا مرتضی - عرض میکنم چون فردا روز بودجه است و لایحه دولت راجع بروشنائی عتبات عالیات از کمیسیون گذشته بنده میخواستم تقاضا کنم که اول جلسه فردا جزو دستور شود تا تکلیفش معلوم شود
رئیس - راجع به بودجه بروشنائی عتبات مقدسه مخالفی نیست؟
(گفته شد خیر)
رئیس - از قرائت معلوم راپورت را آقای نصرت الدوله که مخبر کمیسیون بوده اند و استرداد کرده اند و بکمیسیون برده اند و البته آقای مخبر (خطاب به آقای اقبال السلطان) در این خصوص اطلاعی دارند؟ اقبال السلطان - چون راجع بروشنائی عتبات مقدسه راجع به نصرت الدوله بطوری که آقای رئیس فرمودند استرداد نموده بعد در کمیسیون مذاکره شد و يك ماده آن را تغییر دادند گمان میکنم هنوز اصلاح نشده باشد
رئیس - پس چیزی که حاضر است سلیمان میرزا - اگر این تقاضا ها تا آخر سال طول بکشد تکلیف و کالت ما چه میشود به موجب قانون اساسی دولت مجبور است بودجه سال آینده را دو ماه

میرزا ابراهیم قمی - چون بودجه عبارت از جمع و خرج هر دو است و این معدن گل سرخ هم سه ماه قبل از بهار تا يك ماه از بهار گذشته موقش است و در کرما نمی توانند کار بکنند و این مسئله طوری است که تقریباً صد هزار تومان بدولت ضرر میرساند بنده عقیده ام این است که در این خصوص رأی بگیرند که در اول دستور مطرح شود
رئیس عده برای رأی گرفتن کافی نیست
آقای حائری زاده « اجازه »
حائری زاده - بنده راجع بصورت مجلس عایدات مملکت یکروز بر عرض مجلس رساندم که در کابینه آقای مشیر الدوله صورتی تقدیم مجلس شده و صورت جزو جمع ها هم ضمیمه آن لایحه بود ولی آن صورت طبع و توزیع شد و از طرف مقام ریاست فرمودند چون مطبوعه مجلس کارش زیاد است نمی تواند طبع کند و بدولت مراجعه میشود که طبع کنند لذا استدعا می کنم بدولت مراجعه شود که اینرا طبع و توزیع کنند تا عامه مردم بدانند چه پوهائی گرفته میشود و نمایندگان هم مطالعه کنند که در آتی يك بودجه صحیحی بتوانیم تهیه کنیم امسال که تماماً لایحه برای خرج تصویب کردیم
رئیس بوجوب تأکید می که این جا شد بدولت نوشته شده است
(پیشنهاد آقای زنجانی بمضمون ذیل قرائت شد)
مقام محترم ریاست مجلس شورایی دامت شوکت
قانون استخدام که قانون مهمی است و از مجلس گذشته و در حمل ۱۳۰۲ باید بموقع اجراء گذارده شود و نظامنامه های مقرر تا آنوقت تنظیم باید چند ماده متعلق باعضاء حاضر وزارت خانه ها است خصوصاً ماده که مکلف کرده وزارت خانه ها است حاضر را بقدر لزوم در مراتبی که قانوناً مقرر شده جایجا نمایند و از اداره و دائره و این امر بسیار مهم و در بودجه سنه آتی تأثیر زیادی خواهد داشت و شنیده میشود که در بعضی وزارت خانه ها بدون مراعات لزوم اداره یا دائره یا شعبه تشکیل می باید و اعضاء هم در مراتب بدون مراعات سابقه خدمت و صحت اخلاق و عدلو لیاقت جایجا میشوند حتی بدون مراجعه بیک شورای اداری و پرسنل با نظریات خصوصی عمل میشود و ضررت اینکار حاجت بیبان ندارد و و این کار مهمترین کارهای قبل از حمل آتی است
لهاذا برای اینکه کسانی که بعد از میزان ۱۳۹۹ وارد شده اند و خارج شوند و ادارات و دوائر و شعبه بقدر لزوم تشکیل یافته اعضاء هم زیار و کم از لزوم مقرر نشود

رئیس - دستور بودجه وزارت خارجه است
آقا میرزا ابراهیم قمی - بنده در جلسه قبل تقاضا کردم که لایحه گل سرخ جزو دستور

و تعیین مراتب اعضاء هم از روی سابقه و لیاقت و حقانیت بعمل آید بنده پیشنهاد میکنم از طرف مجلس تقاضا شود که از هر يك وزارت خانه يك نفر امین بصیر مسلم عامه با سابقه يك هیئت معین شده در هر وزارت خانه با مراجعه به پرسنل و سابقه و وقت کاملاً این امر را انجام دهد و تأکید هم شود که نظامنامه های مقرر تنظیم شود
ابراهیم زنجانی
رئیس می ماند برای جلسه بعد
مجلس سه ربع بعد از ظهر ختم شد
رئیس مجلس - مؤمن الملک
صورت مشروح مجلس یوم پنجشنبه ۲۷ جدی ۱۳۰۱ مطابق سلخ جمادی الاولی ۱۳۴۱
مجلس یک ساعت و نیم قبل از ظهر بریاست آقای مؤمن الملک تشکیل گردید (صورت مجلس یوم سه شنبه ۲۵ جدی را آقای امیر ناصر قرائت نمودند)
رئیس آقای شیخ الاسلام اصفهانی (اجازه)
شیخ الاسلام - بنده در چهار روزنامه دیدم نوشته شده که بنده عرض کردم شصت و دوازده تومان بابت اول سال بودجه وزارت داخله - حالا می بینم در صورت مجلس هم اینطور نوشته شده بنده چنین عرضی نکردم چون مطابق نظامنامه داخلی و کیل حق ندارد چیزی اضافه بر بودجه پیشنهاد نماید بنده عرض کردم ۶۲ هزار تومانی که بابت ۶ ماه اول سال کسر شده است و این دلیل بر این است که در شش ماه آخر سال ۶۲ هزار تومان بابت تأسیسات جدیدی بوده تأسیسات وزارت داخله در بنادر و جزائر جنوبی و دور دست خلیج فارس بکنند
رئیس - آقای حائری زاده (اجازه)
حائری زاده - آقای عباد السلطنه را در صورت مجلس جزو غائبین بی اجازه نوشته اند در صورتیکه شنیدم ایشان مأموریت دولت را اختیار کرده و از نمایندگی خودشان استعفا داده اند
رئیس - ایشان بی اجازه رفته اند و معلوم هم نیست که مأموریت دولتی داشته باشند اگر معلوم شد که مأموریتی دارند اصلاح میشود دیگر ایرادی نیست؟ (گفته شد خیر)
رئیس - آقای قمی (اجازه)
آقا میرزا ابراهیم قمی - بنده در دستور عرضی دارم
رئیس - دستور بودجه وزارت خارجه است
آقا میرزا ابراهیم قمی - بنده در جلسه قبل تقاضا کردم که لایحه گل سرخ جزو دستور

شود و چون عدم کافی نبود رأی گرفته نشد بنده چون می بینم صد هزار تومان بدولت ضرر می خورد و موقع کار کردن آنهم زمستان است تا یکماه از بهار گذشته شاید اگر تأخیر در این کار بشود يك ضرر هنگفتی بدولت بخورد بنا بر این تقاضا می کنم امروز جزو دستور شود.

رئیس - رأی میگیریم بتقاضای آقای قمی - آقایانیکه تصویب می کنند بودجه وزارت خارجه خارج ولایچه گل سرخ جزو دستور شود قیام فرمایند.

(اغلب نمایندگان قیام نمودند)
رئیس - تصویب شد. آقای زنجانی (اجازه)
زنجانی - بنده خواستم اهمیت پیشنهاد خودم را عرض کنم که مطرح بفرمائید تا تکلیف آن معلوم شود.
رئیس - پیشنهادی که سابق مرقوم فرموده بودید؟
زنجانی - بلی
رئیس - آقای آقا سیدفاضل (اجازه)
آقا سید فاضل - بنده در بودجه وزارت خارجه عرض داشتم که از دستور خارج شد رئیس - آقای دانش
(اجازه)
میرزا محمد خان دانش - بنده يك سؤال از آقای رئیس الوزراء کرده بودم اگر برای جواب حاضر ندر عرض کنم دانش - بلی در موضوع کنفرانس از آن است
رئیس بفرمائید
دانش - در کنفرانس لزان يك سلسله قضایای مهمه شرقی مطرح میشود که دولت ایران علاقه تمام بآنها دارد و از قرار مسامحه تسرك ها برای عضویت ایران در کنفرانس مزبور موافقت کرده اند و هم چنین از تلگرافی که از چیچین در جریان درج شده بود ظاهر میشود که روسها هم مساعدند در اینصورت از طرف دولت ایران چه اقداماتی شده است یکی دیگر راجع بمسئله بین النهرین است که این دوروزه شایع شد دولت ایران قیومیت انگلیس را بر بین النهرین تصدیق کرده اگر چه چنانچه این مسئله صحت داشت میبایستی بمجلس بیاید در هر صورت بنده از نقطه نظر علاقه سیاسی دولت ایران میل دارم بدانم از طرف دولت ایران چنین مسئله تصدیق شده است یا نه استدعا دارم اگر غیر از این است تکذیب بفرمائید
رئیس الوزراء - در موضوع کنفرانس لزان برای اطلاع آقایان عرض میکنم بعد از فتوحات عثمانی قرار شد برای رفع اختلاف بین یونان و عثمانی کنفرانسی در لزان تشکیل شود دولت ایرانهم بجهاتی

لازم میدانست تقاضا کند که عضویت دولت ایرانرا در کنفرانس لزان بپذیرد ولی در این زمینه تحقیقاتی را هم لازم میدانست بموجب اطلاعاتی که بدولت ایران رسید معلوم شد مسائلی که در کنفرانس مطرح است راجع برفع اختلاف بین عثمانی و یونان و مسئله بغازهاست و چون دولت ایران منافع مستقیمی در این خصوص نداشت باین جهت در تقاضای عضویت کنفرانس تا یک اندازه خودداری کرد.
همینطور هم اقدام شد
بالاخره از طرف عثمانی ها مسئله موصل در کنفرانس لزان اظهار و مطرح مذاکره گردید و معلوم شد درباره مسائل که راجع بنواحی مجاور ایران است مذاکراتی پیش آمده و در این موقع البته تکلیف دولت ایران بود که تقاضای عضویت در کنفرانس را بنماید این بود که در تهران مراسلاتی بنمایدگان سیاسی انگلیس و فرانسه و ایطالیابا و در خارجه بواسطه مأمورین خودمان در اسلامبول ولندن و پاریس و رم تقاضا کردیم که عضویت ایران را در کنفرانس لزان بپذیرند و ضمنانم خاطر نشان شد در مسائلی که راجع بنواحی مجاور دولت ایران و عثمانی است دولت ایران مشارکت خود را در کنفرانس لازم میدانند و ضمنانیز تذکر حضور پیدا نکرده هر نوع حقوقی راجع به بدولت ایران است باید محفوظ بماند و بعد جوابی از نمایندگان سیاسی دول ثلاث راجع بتقاضای دولت ایران رسیده و در آن جواب اظهار داشته بودند
چون موضوع مذاکرات کسیون راجع برفع اختلاف بین عثمانی و یونان و مسئله بغازها است بنا بر این در موضوع اراضی مجاور ایران و بین النهرین در کنفرانس مذاکراتی نمی شود از این جهت کنفرانس معذور است از اینکه نماینده دولت ایرانرا بپذیرد مقارن اینتجان اطلاعی بدولت ایران رسید بطرس نامی را که ظاهراً یکی از اشخاصی بوده است که موقع جنگ عمومی در نواحی غربی آذربایجان يك فجایعی را مرتکب شده است در کنفرانس اظهاراتی بعنوان نمایندگان کلدانیان کرده است
برای اینکه حکومت مستقله کلدان و آشوری را بعنوان کندی کنفرانس هم اظهارات او را استماع نموده است این اطلاع بمصادف شد با جوابهایی که از دول ثلاث بدولت ایران رسیده بود در آن موقع هم دولت ایران تلگراف متحدالمقاد بدول ثلاث مزبوره فرستاد و همینطور بتوسط نمایندگان سیاسی خودش در دربارهای اسلامبول ولندن و

پاریس و رم دستور داد که این مسئله را بطور سخت پروتست کنند و در اینجا هم سفارت خانه های انگلیس و فرانسه و ایطالیای پروتست شد که اولاً مسائلی در کنفرانس مطرح میشود که دولت ایران هم در آن مسائل منافع مشترک دارد
ثانیاً يك اظهاراتی می شود که منافعی با حاکمیت و استقلال ایران است و البته دولت ایران نمی تواند لایق بدولت تکلیف بماند و در کنفرانس لزان اظهاراتی راجع بيك اراضی که مربوط بایران است بشود بجهت اینکه بطرس نام نماینده کلدانها در اظهاراتی که در کنفرانس کرده تقاضای عنوان يك حکومت مستقله آشور را کرده و حد این حکومت را هم تا منتهی الیه دریا چارو می قرار داده و این مسئله باعث شد که دولت ایران جداً این مسئله را پروتست کرد همینطور بديبار دول ثلاث اظهار کرد و بتوسط نماینده مخصوص که بفران فرستاد دستور داده است بموجب يك مراسله مخصوصی اعتراض و پروتست دولت ایرانرا بکنفرانس لزان ابلاغ نماید
اما در موضوع قیومیت دولت انگلیسی بر بین النهرین آقایان باید بدانند که این مسائل هیچ مربوط بدولت ایران نبوده است.
بعد از آنکه دول فاتح اراضی دول مغلوب را باین خود تقسیم کردند يك تصمیمی بین خود اتخاذ نمودند من جمله اینکه دولت انگلیس در بین النهرین قیومیت داشته باشد و این مسئله بهیچ وجه مربوط بدولت ایران نبوده است بلکه نماینده دولت ایران در مجمع اتفاق ملل بموجب دستوری که از دولت متبوعه خودش داشته است اظهار کرده است که باید حکومت و استقلال بین النهرین موافق میل کامل و آمال اهالی خود بین النهرین باشد و برای اطلاع عرض میکنم دولت ایران به هیچ وجه حکومت جدیدی بین النهرین را برسمیت نشناخته است (از طرف نمایندگان - احسنت)
دانش - تقاضا میکنم مسئله عضویت دولت ایران در کنفرانس لزان تعقیب شده و این حق شکنیها بتمام مراکز سیاسی دنیا اعلام شود و راجع بقیومیت بین النهرین هم استدعا میکنم برای اطمینان قلوب عامه این مسئله را در جراند تکذیب نمایند (جمعی از نمایندگان - آقا در مجلس علنی رسماً این مسئله تکذیب شد جرائد هم خودشان خواهند نوشت)
رئیس - آقای مساوات (اجازه)
مساوات - بنده راجع بودجه عرض داشتم که از دستور خارج شد

رئیس - آقای آقا سید یعقوب بنده در پیشنهادهای قمی عرض داشتم که اگر جزو دستورند موافق هستم
رئیس - خودتان موافق بودید حالا نمی دانید جزو دستور شد یا نه آقای آقا سید حسن کاشانی
آقا میر سید حسن کاشانی - امروز حسب رأیی که مجلس داده است برای سؤالان و لوابیح متفرقه معین شده است و بنده چند روز قبل بيك پیشنهادی تقدیم مقام ریاست کردم در باب تفتیش اداره تعدید که از طرف دولت بآنها امر شود بدون اجازه وارد منازل مردم نشوند و اسباب زحمت و عدم امنیت برای مردم فراهم نیاورند اگر مقتضی می دانید مقرر فرمائید قرائت گردیده و در آن رأی گرفته شود که همین امروز تکلیف معین شود
رئیس - رأی گرفته شد لایحه گل سرخ جزء دستور شود
فملاً لایحه امتیاز گل سرخ مطرح است مذاکرات در کلیات است
رئیس - آقای اقبال السلطان (اجازه)
اقبال السلطان - بعقیده بنده در چنین موقعی که معدن گل سرخ کشف شده سوالها از آن جزیره خاک استخراج نموده اند نشود اسم امتیاز بآن گذاشت امتیاز در موقعی است که يك معدن مجهولی باشد و بایک اشخاص کنترات ببندند که برود و کشفیات بکنند و زحمت بکشند اگر چیزی پیدا کردند يك حقوقی هم مطابق قرارداد که قید میشود صد بیست یاصد شانزده یا صد (هر چه قرار بگذارند) بدولت بدهند ولی این معدن گل سرخ سالهاست استخراج شده و يك مدتی هم در دست حاج معین التجار بوده است و مدتی هم دولت خودش اداره می کرد
در حال بعقیده بنده واگذار کردن استخراج خاک از این معدن حکم اجازه را دارد نه امتیاز و باید بطور اجازه مطابق قانونی که مجلس مقدس وضع نموده است که در موقع اجازه دادن قسمتی از اداری دولت باید بطور مزایده اجاره بدهند و هر کس زیادت قبول کرد حق اوست این معنی باید همانطور بطریق مزایده با جاره واگذار شود و بنده در این خصوص اعلان مزایده از طرف دولت ندیدم و از یکطرف دیگر هم ما نمایانم میزان عایدات سالانه این خاک چقدر خواهد بود و نمایانم این لایحه که بمجلس پیشنهاد شده آیا فائده ما در اوست یا ضرر ما؟ لابد آقایان می فرمایند چنانچه سال است که در این خاک عمل شده و آن عایداتیکه بدولت رسیده معلوم است بنده هم تصدیق میکنم که چند سال است دولت بتوسط اداره گمرک خاک را استخراج کرده و فروخته است ولی گمرک يك اجازه مطلق نداشته است که هر قدر بتواند از این معدن

خاک استخراج نموده و بفروش برساند يك گمانی با وزارت امور خارجه يك معامله راجع باین خاک کرده و اجازه گرفته بود که فلان مقدار خاک با تو تحویل بدهند ممکن است که کمیانی در یکسال مساوی بیست هزار تومان خاک لازم داشته و همانقدر هم باشد یا سال دیگر کمتر
پس هر قدر خاک لازم داشته همانقدر برده است و بگمرک هم همانقدر اجازه داده است و بالاخره اداره گمرک اجازه نامی نداشته است که بهر کس که از این خاک بخواند بفروشد یا اجاره بدهد اگر این اجازه را اداره گمرک داشت آنوقت ما می دانستیم که این لایحه بتفع ما است یا بضرر ما ولی چون اینکار نشده است ما نمی دانیم بلکه حوادثی از قبیل جنگ بین المللی و غیره به گمرک واگذار شد. در این مدت هم خیلی کم مصرف می شد و عایدی نداشت بطوری که در همه این چند سال حساب کنید متجاوز از پانزده یا شانزده هزار تومان عایدی آنجا نبوده است و حاج معین التجار همیشه اظهار میکرد که این معدنرا از من بزور گرفته اند و این معدن حق من است پس از آنکه تظلمات خودش را بمجلس شورای ملی و هیئت دولت نمود قرار شد با حاج معین التجار داخل مذاکره شوند بطوریکه منافع دولت هم محفوظ بماند و این خاک را چند سالی بجای معین التجار واگذار کنند بالاخره در نتیجه مذاکراتیکه با ایشان شد و در نتیجه مذاکراتیکه راجع بقیمت خاک با لندن و آمریکا شد پیشنهادات مختلفی از آنجاها رسیده و قیمت هر تنی را از لندن تا سه لیره و از آمریکا تا شانزده دلار طالب شدند که بخرند. وزارت فواید عامه از گمرک تحقیق کرد حد اکثری که ممکن است از این خاک استخراج شود چه مقدار است؟ جواب رسید تا پنج شش تاسی (تا هشتاد هزار دلار قیمت آن می شود) آقای حاج معین التجار نظر باینکه اگر خودشان عمل کنند بیشتر استخراج میکنند حاضر شدند که سالی ۵ هزار تومان بدولت بپردازند بشرط آنکه دولت پانزده ساله به ایشان واگذار کند که مشارالیه بتواند وسائل استخراج را بیشتر فراهم نماید بتواند این مقدار را بدولت بپردازد و تمام مخارج استخراج را هم خودش متحمل می شود در صورتی که اگر اجازه هم فرض بفرمائید باز شرایط مزایده بعمل آمده است چون محل فروش این خاک بیشتر در اروپا و لندن و بروکسل پایتخت بلژیک است و در آمریکا هم مصرف میکنند و در جاهای دیگر کمتر مصرف می شود از بروکسل که پیشنهادی بنامد و از لندن و آمریکا هم منظور که عرض کردم پیشنهادات مختلف رسیده و حد اکثر آن ۳ لیره و شانزده

(گفته شد - صحیح است)
وزیر فواید عامه - البته همه آقایان مستحضر هستند که امتیاز استخراج خاک سرخ در اواخر سلطنت مظفرالدین شاه آقای حاج معین التجار داده شد ولی چون فرمایش بلامدت بود دولت آنرا معتبر ندانست و از دست حاج معین التجار خارج کرد و در زمان حاج معین التجار مقرر بود سالی هزار و پانصد تومان بدهد پس از آن دولت بکمیانی آمریک و انگار کرد از فرار سالی شش هزار تن که هر تنی دولیره قیمت دارد و شش هزار تن قیمتش مطابق میشد با دوازده هزار لیره و اگر بعد از وضع مخارج حساب کنیم سالی ۴۰۰ هزار تومان عاید دولت می شد اما بعد از انقضاء کنترات کمیانی آمریک بواسطه يك حوادثی از قبیل جنگ بین المللی و غیره به گمرک واگذار شد. در این مدت هم خیلی کم مصرف می شد و عایدی نداشت بطوری که در همه این چند سال حساب کنید متجاوز از پانزده یا شانزده هزار تومان عایدی آنجا نبوده است و حاج معین التجار همیشه اظهار میکرد که این معدنرا از من بزور گرفته اند و این معدن حق من است پس از آنکه تظلمات خودش را بمجلس شورای ملی و هیئت دولت نمود قرار شد با حاج معین التجار داخل مذاکره شوند بطوریکه منافع دولت هم محفوظ بماند و این خاک را چند سالی بجای معین التجار واگذار کنند بالاخره در نتیجه مذاکراتیکه با ایشان شد و در نتیجه مذاکراتیکه راجع بقیمت خاک با لندن و آمریکا شد پیشنهادات مختلفی از آنجاها رسیده و قیمت هر تنی را از لندن تا سه لیره و از آمریکا تا شانزده دلار طالب شدند که بخرند. وزارت فواید عامه از گمرک تحقیق کرد حد اکثری که ممکن است از این خاک استخراج شود چه مقدار است؟ جواب رسید تا پنج شش تاسی (تا هشتاد هزار دلار قیمت آن می شود) آقای حاج معین التجار نظر باینکه اگر خودشان عمل کنند بیشتر استخراج میکنند حاضر شدند که سالی ۵ هزار تومان بدولت بپردازند بشرط آنکه دولت پانزده ساله به ایشان واگذار کند که مشارالیه بتواند وسائل استخراج را بیشتر فراهم نماید بتواند این مقدار را بدولت بپردازد و تمام مخارج استخراج را هم خودش متحمل می شود در صورتی که اگر اجازه هم فرض بفرمائید باز شرایط مزایده بعمل آمده است چون محل فروش این خاک بیشتر در اروپا و لندن و بروکسل پایتخت بلژیک است و در آمریکا هم مصرف میکنند و در جاهای دیگر کمتر مصرف می شود از بروکسل که پیشنهادی بنامد و از لندن و آمریکا هم منظور که عرض کردم پیشنهادات مختلف رسیده و حد اکثر آن ۳ لیره و شانزده

دولار بود پس شرایط مزایده هم بعمل آمده است و اشکالی ندارد
رئیس - آقای حائری زاده (اجازه)
حائری زاده - این جمله را لازم می دانم عرض کنم که بنده کلیه و اصولاً مخالف نیستم که بجای معین التجار اجازه یا امتیاز داده شود و البته بهتر این است که اتباع ایران معادن و منابع ثروت ما را استخراج نمایند و همیشه مملکت از وجود افراد ایرانی استفاده کند ولی من خیلی متأسف هستم که این لواهیها را که دولت پیشنهاد میکند کاملاً مطالعه نمیکنم سال گذشته يك سؤالی در مجلس شد در کابینه سابق آقای قوام السلطنه (گویا در اول حوت بود) (نه اشتباه کردم) کابینه آقای مشیرالدوله بود که آقای ادیب السلطنه وزیر فواید عامه بودند و يك رایرت مفصلی از دعای حاج معین التجار نوشته و دادند که دعای او از چه قرار است مثلاً يك مبلغ پولی که از يك کمیانی طلب داشته و آن کمیانی خاک برده و پولش را با او نداده است آن پول را وصول را اصلاح فرمایم بگردن دولت ایران انداخته اند یا اینکه کشتی دیر یازود آمده است آنرا جزء خسارت پای دولت ایران حساب میکنند بالاخره مبلغ معتنا بهی حساب خسارت درست کرده است حالا مقصود من ذکر این مسائل نیست مقصود این است که در مقدمه آن لایحه که دولت تقدیم مجلس کرده منبوسه آقای حاج معین التجار فرمائی از سنه هزار و سیصد و بیست و دو دست دارد و دعای راجع به آن فرمان داد در صورتیکه این مسئله در مجلس سبق حل شده بود و يك قراردادی که در نهم محرم ۱۳۳۰ بین دولت و حاج معین التجار منعقد شده است در تحت ۱۲ ماده و در آنجا کلیه فرامین و اسناد و نوشتهجاتی که حاج معین التجار داشته است تمام دعای خود را نسبت بآنها اسقاط می کند و دو ماده از آن قرارداد هم از مجلس گذشته و بآنی را دولت خودش منعقد کرده است و امضای حاج معین التجار است از درجه اعتبار ساقط است و وزارت فواید عامه فقط این قرارداد را معتبر دانسته و بموجب فصول یازده گانه با مشارالیه رفتار خواهد کرد
در صورتیکه بر حسب این قرارداد دعای حاج معین التجار را دولت بهر شکلی و با هر زحمتیکه بوده خاتمه داده و بای قرارداد را هم خود حاج معین و هم دولت امضاء میکنند دیگر چرا دولت در این لایحه که به مجلس پیشنهاد کرده آن مسئله را بکلی مسکوت عه میگذارد؟ یعنی مثل اینکه بگویند من این قرارداد را هیچ ندیده ام یا

عدماً اشاره نکرده است یا سهواً و مراجه میکند بفرمان هزار و سیصد و دو که حاج معین التجار در زمان مرحوم مظفرالدین شاه گرفته است
بعلاوه يك صورت حسابی هم در ضمن راپورت دیگر آقای فهیم الملک تقدیم مجلس کرده اند و قتیکه در این راپورت نگاه کنیم می بینیم عایدیکه از برای دولت نبوده هیچ بلکه يك خسارتهای فوق العاده هم باستناد همان قرارداد متوجه دولت شده است. ما اگر خواست باشیم دل خودمانرا خوش کنیم و بگوئیم امتیاز یا اجاره فلان معصرا بفلان تبعه داخله دادیم که نه خودمان استفاده کنیم نه او استفاده کند که صحیح نیست. باید يك راه عملی فکر کرد نه این که این امتیاز را بدهیم تا يك صورت حساب بدهد و خسارت صد و چهل و هفتماه خود را مطالبه کند در صورتیکه دولت عمل معدن خاک سرخ را امتحان کرده (بنده دوسه عیش را ندیده ام فقط راپورتها بیکه گاهی در تعقیب سؤالات بمجلس شورای ملی رسیده که با هم متناسب نیست دیده ام) مقصود این است که دولت حاضره مراجعه بسابقه عمل نکرده است و آن دعاییکه در سنه ۱۳۳۰ قطع شده احت بکلی مسکوت عه گذارده و مراجعه بهمان فرمان سابق میکند و بزایده هم نگذاشته اند و بنده شنیدم که يك کمیانی امریکائی پیشنهادی داده است و سالی نود و پنجاه هزار دلار حاضر است بپردازد ولی در جراید دیدم که آقای علانی نمونه خاک را خواسته اند که در آنجا کمیانیها را دعوت کنند و ببینند تا چه مقدار حاضر هستند دیگر اینکه ممکن است این معدنرا حاج معین التجار احتکار و معطل کند و بعد از پانزده سال باز بکسورت حسابی تقدیم دولت کند و يك مبلغی ادعای خسارت کند و بگوید در عرض ۱۴۷ ماده فلاقت خسارت بمن وارد آمده و يك مجلس دیگر هم نمایندگان بنشینند و این مسئله را حل کنند بهر حال خوبست آقای وزیر فواید عامه توضیح بدهند اولاً علت اینکه مسئله قرارداد در ۱۳۳۰ که دعای را قطع کرده بود مسکوت عه گذاشته اند و قوانین را مدرک قرار داده اند چیست؟
ثانیاً آیا اقدامی راجع بزایده و اجاره دادن این معدن شده یا نشده است وزیر فواید عامه - متأسفانه آن قرارداد را که با آقای حاج معین التجار منعقد کرده بودند کاملاً بموقع اجرا نگذاشته بودند و آن خسارتی که آقای حاج معین التجار از دولت ادعا می کند در نتیجه عدم اجرای کامل آن قرارداد است ولی موضوع آن خسارتیکه ایشان ادعا می کنند از این امتیاز خارج است موضوع امروز واگذارند و امتیاز

استخراج خاک قرمز است و میتوانم عرض کنم این یکی از بهترین پیشنهاد هائی است که بمجلس تقدیم شده است زیرا عمل خاک سرخ در این سنوات رویه گرفته که حساب کنند از سالی بازده شانزده هزار تومان تجاوز نکرده است و پیشنهاد هائی هم که از لندن و امریکا در این موضوع رسیده است (که بهتر از همه پیشنهاد امریکائی است که در آن قید شده از قرارتی ۱۶ دلار خریداری می شود اگر از آن قرار حساب کنیم مطابق صورتبکه گمرک می دهد اگر پنج هزار تن فروخته شود هشتاد هزار دلار میشود و آن ترتیبی که حاج معین التجار حاضر است بپردازد بیشتر از هشتاد هزار دلار است نمونه خاک هم با امریکا فرستاده شده و معاینه و تجزیه هم کرده اند و بعد از معاینه و تجزیه کردن این پیشنهادی که عرض کردم از امریکا رسیده است

رئیس - آقای تدین (اجازه)

تدین - بنده اساساً متقدم که امتیازات داخله با افراد ایرانی داده شود و آنها مقدم باشند برخارج و بنا بر این مخالفت با این امتیاز ندارم . مخالفت بنده با طرز این لایحه است از حیث تقابلی و معایبی که دارد و در واقع بنظر بنده غلط می آید . اولاً در مقدمه این لایحه مینویسد : دولت لازم میدانست بطریق رفع شکایات و تظلمات آقای حاج معین التجار را نموده و این گفتگورا خانه دهد لهذا با حفظ منافع دولت مواد ذیل را تقدیم مجلس شورای ملی میکند که مجلس تصویب نماید بواسطه عمل نشدن بان قرارداد بکه ما بین دولت و آقای حاج معین التجار بسته شده است ایشان شکایات و تظلماتی داشته اند که يك قسمت آنرا تصور میکنم آقایان مسبوق باشند در نتیجه آن شکایات و تظلمات ایشان اظهار میداشتند که من متضرر شده ام و بن خسارت وارد آمده است تا اینکه در این زمینه در کمیسیون بودجه مذاکرات زیاد و طولانی شد و در ضمن مذاکرات با دقت رسیدگی کردند و دیدند دعوی ایشان متجاوز از صد هزار تومان میشود در اینجا بنده چون در کمیسیون فوائد عامه نبودم از آقای مخبر و آقای وزیر سؤال میکنم که بد جواب بنده را بدهند . این عبارتیکه میگوید : رفع شکایات و تظلمات مشارالیه بشود . آیا تصویب این لایحه (اگر مجلس شورای ملی تصویب کند) شامل آن دعوی ایشان هم هست یا نه یعنی بعد از آنکه ما تصویب کردیم که این امتیاز با اجازه با آقای حاج معین التجار بوشهری و گذار شود دعوی خساراتی که ایشان ادعا میکردند و متجاوز از صد هزار تومان بوده است ایشان دیگر مطالبه

نخواهند کرد یا بر دعوی خود باقی خواهند بود ؟ (ظاهر این است که بوسیله تصویب این لایحه رفع شکایات و تظلمات دعوی ایشان میشود چنانچه اینطور است که عرض کردم بهتر این است که در اینجا تصریح شود و اگر اینطور نیست آن يك موضوع دیگری است . بنده متقدم و عقیده قطعی دارم که اگر این لایحه باین ترتیب نگذشت دولت مکلف و موظف باشد مطابق حق و حقیقت بدعوی حاج معین التجار رسیدگی کند چنانچه بده کار شده بدهد و اگر طلبکار است بگیرد . ولی متأسفانه در دوره فترت و ماقبل فترت وضع حکومتها و دولت های مابین شکلی بوده است که خودشان اعتبار امضاء خودشانرا متنازل کردند و در اثر بی اعتباری امضاء دولت است که ما مجبور میشویم در اینجا بعضی امتیازات را بخارج بیا بدهیم برای اینکه آنها بواسطه قوای خارجی که دارند منافع خودشانرا حفظ میکنند اما اگر طسرف ایرانی باشد منافش محفوظ نمی ماند ولی ای حال اگر امضاء دولت معتبر بود بنده تصور میکنم تمام معادن بخود ایرانها واگذار میشد که استخراج کنند پول در این مملکت هست و اشخاص هم هستند که برای گرفتن امتیاز حاضر هستند و لسی متأسفانه اگر از طرف دولتها برخلاف قرار دادهای خودشان رفتار شد بکجا تظلم کنند این است که بنده رأی میدهم که باید امتیاز نطق شمال با امریکائیها داده شود . زیرا هنوز ما مطمئن نیستیم که باین ترتیبات و قرار دادهای عمل میشود . پس هر وقت ملت مطمئن شد که امضاء دولت اعتبار دارد و يك محکمه صالحی هم در مقابل پیدا شد که مطابق قانون اساسی اگر دولت مدعی علیه واقع شد او را جلب بحکمه کنند بنده اول کسی خواهم بود و تمام آقایان این عقیده را دارند که حتی يك امتیاز خیلی کوچکی را هم بخارج بیا ندهیم در اینجا ناچار هستم يك جمله را عرض کنم مثلاً اگر دولتها مخالفت کردند چه طور مجامعه خواهند شد يك قانون مجامعه و زرانی بایک طول و تفصیلی بمجلس آمده و بيك کمیسیون خاصی هم ارجاع شد که بنده متأسفانه مخبر آن کمیسیون هستم و برای تذکر عرض می کنم متجاوز از چهل روز است آن کمیسیون تشکیل نشده حالاً از این قسمت هم صرف میکنم و بر میگردد باصل مطلب وسایر معایبی که در این لایحه هست و فی الحقیقه راجع بتمام مواد است . لذا بنده باتمام این مواد مخالفم . این امتیاز و انحصار بان معنی مصطلح نیست

این اجازه است نه امتیاز زیرا امتیازی که در قانون اساسی ذکر شده در بین الهالاین تفسیر بانحصار شده است . امتیاز و انحصار باین معنی دو مورد دارد . يك مورد آنست که هیچ سابقه نداشته باشد مثل خط آهن که میخواهند احداث کنند امتیازش را بگیرند یا کارخانه را که میخواهند جدیداً احداث کنند امتیاز می گیرند . نطق شمال را که سابقه نداشته است میخواهند استخراج نمایند امتیاز میدهند . نطق جنوب هم همینطور قسمت دوم راجع بچیزهای موجود است که انحصار بطور خرید و فروش باشد مثل اینکه دولت یا کمپانی می آید و خرید و فروش يك مال التجاره را منحصر بخودشان میکنند از قبیل انحصار دخانیات تعیین . یا کمپانی گوشت یا نان از قبیل چیزها که معصوم را خرید و فروش میکنند اما ایجاد کننده آن محصول اشخاص دیگر هستند . در معادن بنده سابقه کشف دارد در ایران تا کتون عمل بر روی اجازه بوده است مثل معادن آهن و مس و گوگرد دولت اعلام میکنند که فلان مدت بزمایه گذارده میشود . معدن گل سرخ هم سابقه دارد و مدتی در دست خود حاج معین التجار بوده است و چون سابقه کشف دارد مطابق قانون محاسباتی که مجلس وضع کرده است باید آنرا از نقطه نظر اجازه فرض کنند و در روزنامهها اعلان مزایده کنند و بنویسند که حد اقل عایدات معدن گل سرخ را دولت این اندازه می داند . این مطلب را هم عرض کنم اعلاناتی که دولت راجع بزمایه ها تا کتون منتشر کرده است يك قسمت را داد و يك قسمت را ندارد در قانون محاسبات مینویسد . وقتیکه دولت میخواهد يك چیزی را بزمایه بگذارد باید حداقل را معین کند ولی متأسفانه در این اعلاناتیکه از طرف دولت راجع بزمایه شده است (بنده که خاطر ندارم) حداقل را معین کرده باشد مگر دریکی دو مورد که حداقل را معین کرده است در اعلانات بزمایه باید حداقل را معین کند که تمام مردم مسبوق شوند وقتی پیشنهاد آمد هر کس مطابق قانون بیشتر پیشنهاد کرده است همانرا دولت قبول کند ولی باز هم عرض میکنم مشروع باینکه با يك قیودات قطعی امضای دولت محترم باشد که بعد دیگر يك تغییراتی در آن نشود . باین جهت بنده این را امتیاز نمیدانم و اجازه است بنا بر این مربوط بخود دولت است و مربوط بمجلس نیست و اگر چنانچه بگیریم تعدی است آنچه باید تصریح شود و مطابق قرارداد سابق این تعدی را تصریح کنند این مطلب تصریح نشده است ایراد دیگر راجع باین است اولاً عایدات را در

این لایحه صدهزار تومان معین کرده اند بنده اظهاری راجع بصدهزار تومان ندارم که کم است یا زیاد ولی بنده مقیده دارم اگر بطور امتیاز شد باید يك نسبتی ملحوظ باشد که بعد از وضع مغارج صدهزار بصد شصت یا صدهشتاد بدولت داده شود . و اینجا بطور کلی نوشته شده و معلوم نیست تا این موقع تأدی معلوم نیست فقط نوشته است همه ساله صدهزار تومان توسط وزارت فوائد عامه بخزایه دولت برساند . آخر باید موقعش معین شود که در ماه یا سه ماه از سال بعد باید تأدی شود این ناقص است . دیگر از معایب این است که شرایط مبطله ندارد . اجازه نامه باشد شرایط مبطله لازم دارد امتیاز نامه هم باشد باید شرایط مبطله داشته باشد . اگر چنانچه حاج معین التجار سال بعد صد هزار تومان را نپردازد تکلیف چیست ؟ اینها بکلی چیزهای است که باید حتماً قید شود در لایحه تا آنجا میگوید در موقع فرس ماژور باید مواقی که حوادث فوق العاده عمومی روی بدهد باید رعایت حال این شخص صاحب امتیاز را کرد آیا ممکن است که محل اختلاف واقع شود دولت بگوید فرس ماژور نیست او بگوید فرس ماژور است . اگر اختلافی پیدا شد یکی باید رفع اختلاف را بنماید آخر يك امتیازاتی بمجلس آمد و آقایان دیدند بعضی مواد راجع بر رفع اختلاف معین شد . حاج شیخ اسد الله رفع اختلاف بواسطه حکمت میشود . تدین - حکمت را من ندیده ام مگر اینکه بفرمائید سابقه دارد در این لایحه که بنده خوانده ام چیزی ندارد این است که مواد آن را قرائت میکنم آقایان ملاحظه فرمائید . ماده هشت - صاحب امتیاز جز در مواقع حوادث فوق العاده عمومی یا محلی (فرس ماژور) هیچچیز نمیتواند در پرداخت حقوقی که بموجب ماده دوم مستلزم است تعلل نماید . تبصره - در مدت (فرس ماژور) و تعلل صاحب امتیاز از ادای اقساط سالیانه کلیه عایدات معادن گل سرخ متعلق بدولت خواهد بود . ماده ۹ هرگاه عملیات معدن بواسطه وقوع حوادث فوق العاده عمومی یا محلی (فرس ماژور) تعطیل شود معادل مدتی که معدن بلل مذکور معطل مانده و مورد استفاده واقع نشده است بر مدت این امتیاز افزوده می شود . در ماده دوم و یازدهم هم که از این این ترتیبات چیزی ذکر نشده است بنا بر این دیگر نمیخواهم در این موضوع بیش از این صحبت بکنم . باین که اصولاً فروغاً مخالف نیستیم که امتیازات بحاج معین بیا ندهیم و ایشان

داده شود و متقدم که باید ایرانی داده شود مع هذا این نواقصی که عرض کردم در این لایحه موجود است . شیخ رئیس - (مخبر کمیسیون) اجمالاً اعتراضات آقایان را عرض می کنم و جوابی هم که بنظر بنده می رسد عرض می کنم . این که شاهزاده اقبال السلطان نگران هستند که آنچه ممکن است بعد از ۱۰ سال خاک را استخراج کنند و پیش خود نگاه دارند بنده گمان می کنم این مطلب منحصر ب خاک سرخ نباشد اغلب بزمادنی که دورتره تواید نمی شود مثل خاک سرخ و فیروزه يك وقتی ممکن است تمام بشود . پس باید امتیاز و اجازه نداد . برای این که ممکن است تمام شود . گویا ایشان فراموش کرده اند شرح مبسوطی را که شاهزاده سلیمان میرزا در چند روز قبل راجع بر عرضه و تقاضا اظهار کردند علاوه اداره گمرک معین کرده است که سالی چقدر بمصرف میرسد و اینکه فرمودند تا ۱۰ سال دیگر تمامی شود معین فیروزه و طلا که نیست تا بیاید و يك پولی مغارج بکند و زحمت بکشد و آنها را انبار کند و اگر منافع ۱۰ ساله همان سرمایه را که خرج می کنند حساب کنیم شاید پیش از قیمت خاک باشد در این صورت ارزش ندارد بکلیف گزافی خرج کند و خاک را که پیش از خرواری چهار تومان قیمت ندارد انبار کند بنا بر این نگرانی آقای اقبال - السلطان قابل اهمیت نیست . اما برای سنوات اخیر آنچه پیش بینی شده است در مواد پیشنهاد ملاحظه فرمائید در آنجا نوشته شده . و آقا مطلبی را که آقای تدین فرمودند راجع بدعوی حاج معین التجار . دعوی ایشان بر ۲۰ قسم است يك قسمت راجع بخسارت و مغارج و اتفاقاتی است که واقع شده . در این موضوع نمیخواهم داخل در جزئیات بشوم زیرا يك کتابچه راجع ب خاک فرمز چاپ شده و خدمت همه آقایان هست اگر ملاحظه فرمائید خیلی مطالب در آن آنجا نوشته است که علاوه بر مسائل منطقی تصور می کنم يك احساساتی هم در آقایان نمایندگان تولید که زودتر این امتیاز را تصویب کنند در دست دارد در مجلس دوم این مسئله مطرح شد و خیلی هم در آن مذکره شد (یکی از نمایندگان فرمودند که اقل مایتنع عایدات آن سالی صد و پنجاه هزار تومان است و ممکن است تا دو سست سیصد هزار تومان هم

برسد بعد معلوم شد که در آن موقع يك خاکهای در آنجا جمع شده بوده است) بالاخره مسئله که بود دولت فرامین بلا مدت را معتبر نمیدانست و ادعای حاج معین التجار این است که چون دولت فرامین بلا مدت را قبول ندارد باید مدت آنرا معلوم کند و این دعوائی که در لایحه نوشته شده راجع بخسارت نیست . راجع ب مدت است مسئله خسارت يك مطلب علیحد است و اینکه آقایان بفرمائید این امتیاز نیست چرا امتیاز نیست ؟ امتیاز عبارتست از انحصار و اینجا هم امتیاز و انحصار استخراج خاک قرمز واقع در جزائریکه در لایحه نوشته شده باو واگذار میشود یعنی اگر يك معدن دیگری در نزدیکی معدن او پیدا شود دولت بدیگری نمیدهد و اما مسئله مزایده که در قانون محاسبات عمومی نوشته راجع با اجازه است . و امتیازاتی را هم که در دوره دوم بمجلس آوردند و گذارند بنده بخاطر ندارم که بزمایه گذارده باشند مثل امتیاز صابون سازی و سیم نقاله و همین پنجروز قبل امتیاز کبریت سازی که مدتش پانزده سال بود داده شد بنده در هیچ روزنامه ندیده ام نوشته شده باشد که امتیاز کبریت سازی آذر - بایجان بفلان مبلغ بزمایه گذارده می - شود و همچو سابقه هم در مجلس دوره دوم و سوم نیست و امتیازاتی که در آن دو دوره داده شده بزمایه گذارده نشده است حالا اگر آقایان در نظرشان هست تشریف بیاورند بکمیسیون و بفرمائید اشتباه کرده اید بنده این سه چهارتا امتیازیکه نظرم بود و عرض کردم اینها را بزمایه نگذاشتند مطلب دیگری که گفته شد این بود که اگر اختلافی پیدا شد چه باید کرد ؟ چون نظائرش خیلی است و عمل هم شده است نخواستیم در این مواد بنویسیم البته رفع اختلاف بواسطه حکمت میشود و دوفر از اینطرف و دوفر از آن طرف معین میشوند و با اصول حکمت که از معاکمات خیلی ساده است رفع اختلاف میشود . اما اینکه آقای تدین فرمودند شرایط مبطله ندارد یکی از شرایط مبطله تخلف از شرطست و محتاج باین همه مذاکره نیست البته اگر تخلف از شرط کرد حق او از بین می رود این از اصول مسلمه است . حائری زاده - مال مردم نخوردن هم از مسائل مسلمه است پس باید ذکر نشود

شیخ رئیس - بنده مباحثه ندارم ممکن است يك ماده اضافه فرمائید ولی خیار تخلف شرط از اصول علمی است اما اینکه فرمودند حق انتقال هم ندارد البته وقتی انتقال بدهد فسخ است و اما راجع بعوائد غیر مترقبه (فرس ماژور) در آن موضوع هم معلوم است شبیه با ملاکی است که بزارعه عمل میشود . اگر اینطور اتفاقات افتاد در آن ماده نوشته شده که باید رسیدگی کنند و معلوم است که این برعهده دولت است که امنیت آنها را حفظ کند و اگر کوتاهی شد البته باید در حق مستاجر مراعات بشود لهذا گمان میکنم که اگر آقایان بان کتابچه مفصل توجه فرمائید خیلی از اشکالات حل میشود . رئیس - چون نزدیک ظهر است اگر آقایان صلاح بدانند جلسه را ختم کنیم (جمعی گفتند صحیح است) رئیس - دستور رورشبه لایحه امتیاز نطق . آقای شیخ الاسلام اصفهانی (اجازه) شیخ الاسلام - لایحه لباسهای وطنی طبع و توزیع شده و در مجلس هم مباحثات بسیار طولانی در آن خصوص شده و امیدوارم آقایان تفضل فرمائید که در این موضوع کمتر صحبت بشود . بنده پیشنهاد میکنم این لایحه جزو دستور رورشبه بشود و در اول جلسه انشاء الله بگذرد که ما از مورد تلامت شدن مردم راحت بشویم رئیس - آقای سهام السلطان (اجازه) سهام السلطان - چون مطابق پیشنهادی که در آن جلسه شد اوقات مجلس معین گردید عقیده بنده این است که آقایان توجه فرمائید مطابق همان پیشنهاد عمل بشود این لویح متفرقه همانطور که قرار شد در روزهای پنجشنبه مطرح شود روزهای دیگر هم يك تکلیف معینی دارد و باید داخل در دستورات معین بشویم به عقیده بنده این لایحه هم باید جزو دستور روز پنجشنبه آتی باشد . رئیس - آقای حاج شیخ اسد الله (اجازه) حاج شیخ اسد الله - بنده با آقای سهام السلطان موافقم رئیس - آقای آقا سید فاضل (اجازه) آقا سید فاضل - بنده تصور میکنم يك بنائی که مجلس میگذارد همه روزه نباید تغییر داده شود این لایحه منسوجات وطنی جزء لویح متفرقه است که مخصوص روز ه شبه است ولی بنده عقیده دارم که در دستور رورشبه که لایحه نطق است لایحه گل سرخ هم اضافه شود .

رئیس - اگر وقت شد بمیدانستند به فرمائید جزو دستور بشود آقای فتح الدوله (اجازه) فتح الدوله - بنده عرضی ندارم . رئیس - آقای آقا میرزا علی (اجازه) آقا میرزا علی کازرونی - بنده نظریه این که لایحه منسوجات وطنی را اهم میدانم و لویحی هم که حاضر است و باید جزو دستور شود خیلی زیاد است و ما باید رعایت الاهم فالاهم را هم کرده باشیم چون این لایحه راجع باقتصاد است و مردم هم منتظرند این لایحه زودتر از مجلس بگذرد و يك تهیه و تدارکاتی بکنند این است که معصرا از آقایان تقاضا میکنم مساعدت فرمائید جزو دستور رورشبه بشود . رئیس - آقای مدرس . (اجازه) مدرس - در این مدت اخیر يك اطلاعات و نوشجات بلکه يك احکامی از حجج الاسلام عتبات عالیات راجع بوضعیات بین النهرین میرسد اما بنده خیلی خوب و مناسب دیدم (با مشاوره خیلی از آقایان) يك اظهاراتی در موضوع بین النهرین و وضعیات آنجا بمجلس مقدس عرض کنم اولاً - بین النهرین چه نسبتی با ایران دارد . این يك حقیقتی است که هر کس اطلاعات از قرون سابقه داشته باشد شاید يك استکشافاتی بکند . ولی چون آن موقع ذکر آن ها نیست این مسئله را مسکوت عنها میگذارم . اما ایران چه نسبتی به بین النهرین دارد البته قلب اغلب مسلمانان دنیا و بالخصوص ایرانیان متوجه بین النهرین است . (بعضی گفتند - صحیح است) بلکه این قطعه بین النهرین که امروز اساس عراق عرب است و قبل از این بواسطه مجاورت با جزیره العرب مستعرب شد اساساً يك قطعه اصلی از ایران بود . (صحیح است) ما روحاً و جسماً از هر جهت بان زمین واهالی آنجا علاقه مند هستیم و بواسطه آن شاهد مشرفه و متبر که يك قسمت بزرگ بلکه اکثر مسلمانان دنیا متوجه بان ارض هستند . (صحیح است) وضعیات کنونی بعد از جنگ عمومی در بین النهرین چه حوادث و اتفاقاتی وجه وضعیاتی ایجاد کرد این مسئله را هم مسکوت عنها میگذارم و رفتائی که در این سفر مهاجرت خدمتشان بودم خوب بصیرت دارند که متار که تر کجا از این خاک چه نحوه رجوعی بود حالا بنده وارد در حقیقت آن نمی شوم و از برای موقع دیگری گذارم و کیف کان امروز بین - النهرین دارای امیری شده است مجبور با منجمل باین معنی که استقلال دارد .

با وجود این دولت انگلیس که همیشه غمخوار عالم بخصوص مسلمانها است (يك روز رأفت وتلفش نسبت بايرانيها متوجه می گردد و آن قرارداد کذاوا گذارا که حقیقت وحالش معلوم است می گذرانند) بالاخره در بین النهرین يك قراردادی با امیر مالیه (آنچه شنیده و برسیده و فهمیده ام قرار داد یکطرفی محسوبست (بعضی از نمایندگان - صحیح است) مدرس - منعقد نموده آنهم آلان مسکوت عنه مانده است بالاخره بنای اهالی آنجا شده که افتتاح يك مجلس ملی بکنند که آنهم جزء قرارداد است و بواسطه يك خصوصیتی که ضرر شین است اهالی فعلا مایل نیستند و آنچه خبر میرسد و اطلاع داریم بقشار های صوری و معنوی انگلیسها (که هنوز نمی دانم نسبتشان باین خلك چه نسبتی است) گرفتارند عقلا و رؤسای آنجا تمام اظهار نگرانی و عدم رضایت از این انتخاب کرده اند تا بجائی رسیده است که علماء که مرجعند نوشته اند این انتخاب مشروع نیست و برای اسلام و مسلمانان ضرر دارد (صحیح است) بنده باین تردیدی که نسبت بدخالت انگلیس در بین النهرین عرض کردم در این مجلس که مرکز مسلمانانست و می توانم بگویم توجه اکثر مسلمانان دنیا بایرانست اظهار تنفر از این فشار و ناملایماتی که از طرف انگلیسها با اهالی بین النهرین وارد می آید می کنم.

(از طرف نمایندگان - صحیح است - احسن، احسن)

رئیس - آقای سلیمان میرزا (اجازه)

سلیمان میرزا - البته آنچه را که آقای مدرس با کمال فصاحت و بلاغت راجع باین موضوع بیان فرمودند گمان میکنم قوی است که همگی در آن اتفاق دارند چه در داخل مجلس وجه در خارج در این مسئله کاملاً متفق و متحد الکلمه هستند (صحیح است) عراق عرب و بین النهرین مملکتی است که از قدیم الایام چه قبل از اسلام و چه بعد از اسلام روابط کامله با وطن عزیز ما داشته و دارد و در حقیقت میتوان گفت يك قسمتی از وطن عزیز ما است آثار سلاطین قدیمه ایران در آنجا دلیل عمده ایست که قسمت عمده مرکزی ایرانست پایتخت های سلاطین عمده ایران در آنجا است از قبیل مدائن و ایوان کسری و سایر نقاط که شعرا بزرگ ایران راجع بآنها شعرها گفته اند و اظهار تأسف کرده اند و از ذهن يك ایرانی خارج نمیشود که يك قسمت مهم از مملکت ما عراق عربست و همچنین بعد از اسلام مرکز مذهبی ما است اما کن مرفه تمام در عراق عربست و در سال يك قسمت زیادی از ایرانیان با کمال اشتیاق و آرزو از برای مشرف شدن بآن اما کن مقدسه با تمام زحمات و خدمات

مسافرت میکنند که باین فوز عظیم برسند. (گفته شد. صحیح است)

در این صورت چطور ممکن است تصور کرد یک نفر ایرانی مسلمان خواه از نظر ایرانی و خواه از نظر مذهب بتواند يك لحظه از فکر عراق عرب خارج شود و خدای نا کرده در قلبش تصور کند که این سر نوشت عراق عرب و صدماتی که با اهالی آنصفحه وارد می آید غیر از صدماتیست که بر ما وارد میشود. تمام در این زحمت و محنت شریک و سهیم هستیم صدماتیست که بر ما وارد می آید چنانچه يك دفعه دیگر در همین مجلس راجع بتبعید دونفر آقایان از آنجا اظهار تنفر شده است

باز هم میشود قطع نظر از تمام مطالب مطابق اصولیکه در تمام دنیا معمول است حکومت هر مملکتی باید مطابق میل و آرزوی خود اهالی آن مملکت باشد آقای مدرس بطور کلی مطلب را فرمودند ولی تمام آن اسنادی که ایشان میخواهند در اینجا موجود است هر چند شاید وقت مجلس زیاد گرفته شود (بعضی گفتند - وقت مجلس است و سعادت ما است)

اما اگر آقایان میل داشته باشند ممکن است ملاحظه فرمایند معاهده سه گانه در جراید عربی العراق طبع شده و حاضر است

تلگرافاتی که علماء و اهالی آنجا بر علیه این معاهده کرده اند تماماً سوادش اینجا موجود است و اگر آقایان میل داشته باشند ممکن است مفصلاً دیده شود تمام تلگرافاتی که آقایان آنجا و سایر نمایندگان عراق عرب در هر جا از علماء و مسلمین و غیره هم فرستاده اند حاضر است ترجمه که از این معاهده عراق عرب با فیصل شده نیز موجود است اگر آقایان میل دارند خوانده شود

« جمعی گفتند - خوبست طبع و توزیع شود »

سلیمان میرزا - اگر میل دارند مجله بشود ممکن است تمام اینها طبع شود مقاله هائیکه در این ضمن در تمام جرائد ملیون و علمای اعلام نوشته اند حاضر است جرائدیکه در این موضوع نوشته اند حاضر است

او امریکه آقایان علماء بر علیه انتخابات صادر فرموده اند عکسش اینجا موجود است باز شرح قضیه و وقایع واعتصابات و زرد و خورد هائی که ملیون عراق عرب فرمودند در اینجا موجود است کتابیکه در این موضوع نوشته شده از طرف آزادیخواهان و مدیران جراید عراق عرب حاضر است يك کتاب به این مفصلی است

(ارائه نمودند)

اوراقی که تمام رؤسا و مشایخ عراق

عرب بر عدم رضایت نوشته اند که هر کس روساء عراق عرب را بشناسد می - داند یکی یکی اینجاموجود است مثلاً این ورقه که در دست بنده است از عشیره خضاعه و اتباع است که هر کدام را آقایان میل دارند بخوانم آنچه آقایان علماء نوشته اند باتمام مهرها و تلگرافات حاضر است و ممکن است چاپ شود قسمت عشار

فرات ادنی تمام رؤسای مشایخ که علیحده یرتست کرده اند موجود است باخصاصل سند و مهر ، قسمتی که رئیس و تمام اعضاء منتفج جدا جدا مهر کرده اند و بر این قضیه یرتست کرده اند و این معاهده و قرارداد را بر سمیت نشانخته اند و فشاری را که بر اهالی بدبخت آنجا که برادران مذهبی و وطنی ما هستند وارد شده شرح داده اند در اینجا موجود است که تمام اظهار تنفر از این ترتیب کرده اند بنده بطور فیرتست می خوانم اگر بخوانم تمام را بخوانم باید ۲ روز وقت مجلس را اشغال کنم،

علمای بغداد و کاظمین جدا گانه تعرض کرده اند که موجود است . ایلات و عشایر متفرقه باز مجدداً این يك جا اظهار تنفری کرده اند تماماً با يك فرمول اگر چه عربی است ولی اگر آقایان میل داشته باشند ممکن است ترجمه و طبع شود.

اهالی کربلا جدا گانه اشکال کرده اند موجود است باین مهرها . (نشان دادند)

عشار قسمت قسمت فرات اعلی یرتست کرده اند باخط و امضای خودشان حاضر است رؤساء عشیره حچم یا حجام هم باز اظهار مخالفت کرده اند بطوریکه اگر امروز بخوانم در عراق عرب فرزندم کنیم و عقیده عموم اهالی عراق عرب را بخوانم همین اسنادی است که در اینجا است.

(صحیح است)

و چون برای آنها محل و ملجائی نبوده است که مطالب خود را بگویند ما ایران فرستاده اند امروز بهترین روزی است که ما مطالب برادران مذهبی عراق عرب را بتمام عالم برسانیم .

این است شکایات و عقیده واقعی اهالی عراق عرب که از برای حکومت و مقدرات آتیه خودشان کرده اند و البته انصاف و عدالت هم این است ، در دنیا همانطور که آقای مدرس فرمودند بیشتر از همه دولت انگلیس اظهار کرده است که حامی ملل ضعیفه است و میل دارد همه مردم راحت و آسوده باشند .

انصاف این است که يك قسمت از ملت اسلام که فعلاً خودشان می خواهند حکومت ایشان را بخودشان واگذار کنند تا این قسمت از برادران وطنی و مذهبی ما هم راحت بشوند . زیرا تمام عالم اسلام در حکم يك وجود است تفاوتی در اسلامیت نیست . تمام مؤمنین و مسلمانان با یکدیگر برادرند بهر کدام صدمه وارد بیاید بتمام ما صدمه وارد

وارد آمده است.

بنابر این بنام عالم اسلامیت و ایرانیت و شرافت عراق عرب همانطور که آقای مدرس فرمودند از تمام این مظالم اظهار تنفر می کنیم و يك صدا برادران عراق عرب خودمان می گوئیم اگر چه از شما مسافرت دور هستیم ولی روحاً و جسماً ظاهر و باطناً باشما همراه هم صدا هستیم و منافع شما منافع ما است و با هم برادریم و در تمام مصائب و صدمات باشما شریکیم و بقدریکه از دستمان بر آید و مطابق ترتیبات معموله مملکتی باشد البته بدون استثناء باشما کمک می کنیم و از تجاوزاتی که بشما می شود اظهار تنفر میکنیم.

حالا اگر آقایان میخواهند تمام اسناد موجود در مجلس خوانده شود و اگر میل دارند طبع شود و در آن صحبت فرمایند آنهم ممکن است ولی چون این اسناد را برای بنده نفرستاده اند باید از صاحبش اجازه بگیرم بعد بعرض مجلس برسد.

شاید نزد سایر آقایان نمایندگان و البته خدمت آقایان علماء طهران هم که بیشتر در جریان امور هستند فرستاده اند. و ممکن است آقایان اجازه بدهند مجله طبع شود .

اهالی عراق عرب که خودشان نمیتوانند عرایضشان را بمسامع تمام مسلمان های دنیا برسانند لا اقل برادران ایرانی آنها این سعادت را بآنها کرده و اظهارات آنها را بتمام دنیا رسانده باشند که این است اظهارات و عقاید اهالی بین النهرین .

رئیس - آقای شیخ اسلام (اجازه)

حاج شیخ اسدالله - بنده همین اندازه مذاکرات و اظهار تنفر را کافی نمی دانم . بنده تصور میکنم مجلس شورای ملی باید بدولت اخطار کند که دولت ایران بسایر دول یرتست و تقاضا کند که اسباب آسایش اهالی بین النهرین فراهم و رفع فشار از مسلمانان آنجا بشود . اگر همین اندازه ما مذاکره کنیم که متأسف و افسرده هستیم و آنقدر تحت فشار باشند و تمام هستیشان برود چه فایده دارد . ما باید تمام اهالی دنیا بگوئیم که ما بملت بین النهرین و مسلمانان آنجا علاقه تام داریم همانطور که آسایش خود را می خواهیم آسایش آنها را هم میخواهیم و باید بدولت ما یرتست کند و رفع این تجاوزاتی که نسبت به آنها می شود از تمام دول و جمع اتفاق ملل بخواند و يك اقدامات عملی بشود فقط بمذاکره و اظهار تنفر تنها قناعت نشده باشد که بدانند ما با آنها قدم بقدم همراه هستیم خوب آنها را خوب خودمان می دانیم بد آنها را بد خودمان همچنانکه نسبت بملت ایران اگر يك فشار هائی وارد بشود دولت ایران بيك اقدامات عملی مشبث می شود باید نسبت با اهالی بین النهرین هم همان عملیات را که نسبت بخودش می

کند اجراء نماید و آسایش آنها را بخواند این است که بنده پیشنهاد می کنم از طرف مجلس يك شرحی بدولت نوشته شود که آسایش آنها را بخواند و بتمام دول متحد - المال بدهد .

مخصوصاً از دولت انگلستان آسایش آنها را بخواند که آنها را بجال خود بگذارند غمخواری بس است دیگر بیش از این غمخواری لازم ندارند .

رئیس - آقای آقا سید فاضل (اجازه)

آقا سید فاضل - بلی مذاکرات با اندازه کفایت شده است و بنده بطور اختصار عرض می کنم چون ما بین النهرین از يك منبع ارتضاع کرده و از يك پستان شیر حورده ایم البته باید از هیچگونه مساعدت و هم راهی مضایقه نکنیم و اینکه بکوفتی آقایان میگفتند ما از جامعه ملل نمی توانیم استفاده کنیم همین پیشنهاد خوبست و باید بنمایند کان جامعه بین الملل نوشته شود که مظالم انگلیس ها را نسبت با اهالی بین النهرین یاد آوری نمایند که استقلال آنها محفوظ بماند و بنده کمال تنفر و تالم و تصدم را حقیقتاً بآنها بابت تکدر از این وضعیات جاریه انگلیسها اعلام میکنم .

رئیس - بالفعل عده کافی نیست . (مجلس نیم ساعت بعد از ظهر ختم شد .)

رئیس مجلس مؤتمن الملک

جلسه دویست و یازدهم
صورت مشروح مجلس
یوم شنبه بیست و نهم
جدی هزار و سیصد و یک
مطابق جمادی الثانی
هزار و سیصد و چهل و یک

مجلس دوساعت قبل از ظهر بریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید صورت جلسه یوم پنجشنبه بیست و هفتم جدی را آقای امیر ناصر قرائت نمودند .

رئیس - نسبت بصورت جلسه گویا ایرادی نیست ؟ دستور امروز لایحه امتیاز نطق است آقای کازرونی (اجازه)

آقای میرزا علی کازرونی - چون آقای رئیس الوزراء برای دادن توضیح در لایحه امتیاز نفت حاضر نیستند و راجع بامتیاز گل سرخ هم تا اندازه مذاکره شده است بهتر این است عجالاً لایحه امتیاز گل سرخ جزء دستور باشد

رئیس - آقای سلیمان میرزا (اجازه)

سلیمان میرزا - بطوریکه در صورت مجلس خوانده شد و آقایان هم اطلاع دارند بنده در جلسه قبل تقاضا کردم که اوراق راجع بمراقب عرب طبع شود و اغلب آقایان بلکه تمام آقایان هم گفتند صحیح است و